

EEEH Dergi

Eşit, Erişilebilir, Engelsiz Hayat

Sayı: 116

Ekim2023

Editör: Burak Sarı

Yazım Denetimi: Gülcan Altun, Canan Çam Yücel

Web Sorumlusu: Kadir Ahıska, Ramazan Derin

Web Teknik Destek: Burak Sarı

Sosyal Medya Sorumlusu: Dilek Başar Açlan

Yayınlayan: Engelsiz Erişim Derneği

İletişim Bilgileri:

Web: <http://eeeh.engelsizerisim.com>

E-posta: eeehdergi@engelsizerisim.com

Facebook: www.facebook.com/eeehdergi

Twitter: www.twitter.com/eeehdergi

Youtube: www.youtube.com/channel/UCYxPXyFBI1mOlsPKTcuFafw

İçindekiler

Editörden.....	1
Değnek mi Yoldaş mı?.....	5
Konfor ve Rahatlığın Yeni Tanımı: Ambutech No Jab Baston	7
Paraya Aşığıım	14
Düşünceden Görselliğe	16
Çaya Niyet İlaça Kısmet	18
Bilmediğim Ortama Hakimiyet.....	21
Hediye	27
Mahallenin Delisi 2.....	33
Hangi Yetkiyle?.....	39
Hukuk Yanımızda Mı Karşımızda Mı?	41
Adaletim Nerede?	43
Körlerin Şarkısı (1).....	45
İletişim Hakkı	47
Lormen Alfabeti	52
Boş Bir Kaseti İşler Gibi Çocuklara Farklılıklarını Anlatmak.....	56
Kadın Mıyım Engelli Mi?	58
6 Şubat Depremlerinin Ardından.....	59
HERKES İÇİN REHBERLİK.....	61
Beni Anlayacaklarmış!.....	67
Bir Gezi yazısı: Amasra	68

Editörden

Yine rüzgarlarıyla kışın kapıda olduğunu hatırlatan ekim geldi. Elbette festivaliyle birlikte. Festival demek, EEEH Dergi için özel sayı demek. Verdiği mesajlar ve bıraktığı izlerle öne çıkan yazılardan oluşan bir seçki sunuyoruz sizlere bu ay.

15 Ekim Dünya Beyaz Baston Körler ve Güvenlik Günü olarak tüm dünyada kabul ediliyor. Biz de Engelsiz Erişim Derneği olarak bu önemli güne yeni bir anlam yükledik ve bu yıl onuncusunu düzenliyoruz biliyorsunuz Beyaz Baston ve Erişilebilirlik Festivali'nin. Kör bağımsızlığının ana ögesi ise kuşkusuz beyaz baston. Onunla tanışmak ve yaşanan ilk deneyimse her körün hayatının unutulmaz bir kesiti. Deneyimlerini içten anlatımı ve insanın yüzüne tebessüm konduran üslubu ile konuk yazarımız Nuri Turhan'ın ilk heyecanının tanıklığı ile açıyoruz bu ayki sayımızı.

İkinci yazımız ise yine bir konuk yazarımızdan ve yine bir baston yazısı. Ancak bu kez gelişen teknoloji ve değişen koşullara bağlı olarak farklılaşan baston tasarımlarının günümüz için en güncellerinden birini son derece detaylıca anlatıyor Çağrı Artan.

Kanada dolaylarından insanın içini ısıtan bir haber de Elif Emir Öksüz'de. Günlük hayatın orta yerinden bir erişilebilir deneyim paylaşımıyla bizlerle.

Bu yılki festivalimizin teması yapay zeka üzerine kurulu. Sarper Arıkan'ın yazısı da. Sarper Doll-e projesi'nin ne olduğunu anlatıyor ve nasıl kullanılabileceğine dair ip uçlarını paylaşıyor.

Her insanın hayatını yaşanır kılmak için kendine özgü yöntemleri vardır muhakkak. Körler de birer insandır. Bunun bir sonucu olarak körlerin de kendilerine göre öznel çözümleri olur. Dilek Başar Açlan ise zorunluluklarla biraz da tesadüfen bulduğu çözümünü anlatmış bize.

Körüz, daha önce hiç gitmediğimiz bir evde tek başımızayız. Ne yapacağız? Kadir Ahıska duruma hakim. Siz hiç merak etmeyin.

On yaşını kutlayacak olan kızınıza asla unutamayacağı bir hediye vermek istemez misiniz? Sanat yetinizi konuşturabildiğiniz üretkenliğinizin ve emeğinizin eseri bir hediye. Kör bir anne olarak kelebeklerin uçtuğu bir duvar boyamak nasıl bir fikir? Nasıl olacak o mu dediniz? Debbie Wunder anısına Ali Çolak çevirisi ile bir kulak verin o halde.

Her köyün bir körü, bir topalı ve tabii bir de delisi olurmuş. Köyler artık mahalle olduğuna göre onlara artık mahallenin delisi deniyor. Peki bu mahallenin delilerinin toplum içindeki gerçek yerleri ne? Engelli kardeşlerimiz söyleminden nasiplerine düşen ne? A_Normal_Norm'un ikincisini kaleme aldığı satırlarında tüm çıplaklığıyla cevapları bulacaksınız.

Sarıp sarmalayıcı olduğu sanılan engelli kardeşlerimiz"; "sevgi her engeli aşar"; "hepimiz engelli adayız..." özellikle engelli hafta ve günlerinde harlanan bu özdeyişler kof artık. Yemiyor yeti farklılar. Geçtiğimiz seçimlerde engellilerin alışlageldiği gibi ötelenmesi isyanını depreştirmiş Burcu İpek'in ve yazmış da yazmış. Pek de iyi yapmış.

"Biz olmadan bizim için asla" dedik, diyoruz ve diyeceğiz. Ayrımcılığın her türlü her yerde karşımıza çıkıyor. Bunlarla mücadele edebilmenin en önemli dayanağı ise kanunlar. Ancak hukuki düzenleyiciler arasında biz olmayınca sağlamcı zihniyet kendine göre yapıyor

düzenlemeleri. Sonuç, adaletten yoksun bir hukuk. Engin Yılmaz pek çok örnekle durumu ortaya seriyor.

Sevgi Mart Göcen ise adalet sistemindeki aksaklıkları mesleki deneyimleriyle örneklendirerek anlatıyor ve soruyor: Adaletin nerede? Sahi nerede?

"Resmi körün değneği olmaktan çıkarmalıyız." Görmenin iktidarına meydan okuyan bu sözü Burak Sarı Carlos Fuentes'in "Körlerin Şarkısı" adlı öykü kitabından çalmış. Üstüne katmış da katmış şarkı gibi bir yazıda kelimeleri dans ettirmiş adeta.

Görmenin iktidarından hemen sonra iktidara ortak ve yardımcı olarak sözlü iletişimi sayabiliriz elbette. Oysa sözcüklerin iletişimdeki yeri sadece yüzde yediymiş biliyor muydunuz? ADİS'in temel felsefesini anlamak ve iletişim hakkı kavramını düşünmek için Ersin Sınay'ın anlatısına kulak vermelisiniz.

Peki hem kör hem sağır olanlar iletişim hakkının neresinde? Lormen alfabesi nedir? Nasıl ortaya çıkmıştır? Mantığı ne şekilde? Tüm bu soruların yanıtları ve daha fazlası Cevdet Hıncal'ın yazısında.

Her hangi bir insan olmak için savaş veriyoruz sanki çok zaman. Sadece bir insan, sadece bir kadın ya da erkek, sadece bir öğrenci vs. Yalnızca bir eczaneye gitmek için yola çıkıp sokaktaki çocuklara adres soruyorsunuz örneğin. Yetişkinler arasında verdiğiniz mücadelenim ortasında gibi buluyorsunuz bir anda kendinizi çocukların içinde. Nasıl mı? Detaylar Nurşen Korkmaz'ın yazısında.

Sadece kadın gibi giyinebilme konusunda dahi bazen en yakınlarınızla bile ters düşebiliyorsunuz. Gülcan Altun'un deneyimlediği gibi mesela. Merak ettiyseniz anlatısına bir göz atabilirsiniz.

Unutmadık, unutmamalıyız ve unutturmamalıyız. Zaten unutabilecek halimizde yok. Çünkü deprem yaraları hala tam sarılmadı ve dahası ülkemiz bir deprem ülkesi ve yeniden yaşayabiliriz ne yazık ki. Canan Çam Yücel deprem sonrası durumu kör çocuklar açısından irdeliyor ve çok ciddi sorunlara parmak basıyor.

Okulların belki de en önemli öğretmenleri rehber psikolojik danışmanlar. Öğrencinin tüm hayatını etkileyen kararları almasında yol gösterici olabilme niteliğine haiz olabilirler. Yeti farklı öğrenciler söz konusu olduğunda rehberlerin tutumları nasıldır ve nasıl olmalıdır? Şeyma Büyükurvay Şatay ayırım yapmaksızın herkes için rehberlik konusunu ince ayrıntılarına değin ele almış.

Nedir empati? Kör bir insan olarak anlaşılabilmek için gözün kapatılması mı gerekir? Veyahut daha doğru soru: Gözler kapatıldığında bir kör anlaşılabilir mi? Dahası böyle bir şeye gerek var mı? Sizce de saçma deil mi? Ecrinnur Aytekin de saçma buluyor ve isyan ediyor.

İnadına farklılıklarımızı giyindik, ayrımcılığı çiğnedik, aldık bastonlarımızı ve çözümlerimizi Ilgın Aydınoğlu ile yollara düştük. İstikamet: Amasra. Hadi bize uğur ola.

Değnek mi Yoldaş mı?

Nuri Turhan

turhan.nuri1977@gmail.com

Sayı: 110, Nisan 2023

Merhabalar sevgili okuyucu. Bu yazımda sizlerle bastonla tanışma ve yoldaş olma hikâyemi paylaşmak istiyorum. Bu hikâyenin, bastonu yeni eline alacak arkadaşlara ilham vereceğini düşünüyorum.

Beyaz bastonla ilk karşılaşmamız 2002 yılında Emirgan Altı Nokta Rehabilitasyon Merkezinde bir bağımsız hareket dersinde gerçekleşiyor. Bağımsız hareket hocamız sevgili Ahmet Ünüvar, elime yaşlı insanların kullandığı bastonu anımsatan bir baston veriyor ve bir odanın kapı girişine beni getiriyor. “Bu bastonu kapı aralığında sallayacaksın” diyor. Ben başlıyorum bastonu sallamaya kapının girişinde bir sağa bir sola. İlk zamanlar buna bir anlam veremiyorum. Hocanın benimle kafa yaptığını düşünüyorum. Sonra başka arkadaşlar da aynı hareketi yapınca, yalnız olmadığımı seviniyorum. Dersin ikinci gününde aynı teknikleri kapı aralığında uygulamaya devam ediyorum. İçten içe bu durum çok gücüme gidiyor. Çünkü ben bastonu yaşlı insanlarla özdeşleştirdim yirmi üç yaşına dek ve “Benim de elimde bir yaşlı bastonu var” düşüncesine kapılıyorum. Gözlerimden yaşlar akmaya başlıyor. “Ben de yaşlılar gibi bu bastona mahkûm kalacağım” diyorum kendi kendime. “Ben ki köyde dilediğim yere özgürce gidiyorum. Nasıl elime bu değneği alacağım. Asla yapamam” düşüncesi geçiyor kafamdan. Çünkü köy yaşantısında kör bir birey rahatlıkla sokaklarda dolaşabiliyor. Ben çok rahattım en azından.

Bir süre bastonla anlaşmazlığım devam ediyor. Ta ki bir pazar günü tek başıma Taksim’e gidene dek. Taksim’de bir bağlama kursuna gideceğim. Kursu birlikte gittiğimiz arkadaşın işi çıkıyor, benimle kursa gelemeyecek. Ben bir taraftan kursa gitmeyi çok istiyorum ancak tek başıma sokağa hiç çıkmadım. Cesaret edip Tek başıma sokağa çıkmayı deneyeceğim. Baston kullanmayı biraz da olsa okulda ve okul çevresinde yaptığım denemelerle biliyorum. Ancak “Hiç sokağa beyaz bastonla çıkmadım. Tek başıma sokağa Nasıl çıkarım” kaygısını taşıyorum şiddetli

bir şekilde. Bir an için cesaretimi topluyorum ve “Bunu şimdi yapmazsam bir daha hiç yapamam” diyorum ve atıyorum kendimi sokağa.

Bilenler için yazıyorum, Emirgan Körler Rehabilitasyon Merkezi’nin önünden karşıya geçip otobüs durağına ulaşıyorum. Burada yaşadığım kaygının otobüs durağında yok olduğunu belirtmem gerek. Otobüse biniyorum. O yıllarda anons sistemleri filan yok. Diğer yolculardan, ineceğim durağı bana söylemelerini istiyorum. Şansım yardımcı oluyor ve sorduğum yolcu benim doğru durakta inmeme sağlıyor. Taksim’e iniyorum. Daha önce okuldan arkadaşımın birlikte geldiğimiz için kursun yerini zihnimde canlı tutuyorum ve başlıyorum kurs tarafına doğru yürümeye. O an hissettiğim duygu, müthiş bir özgürlük duygusu. Elimde beyaz baston, sokaktayım ve tek başımayım. İşte burada yaşadığım deneyim bana beyaz bastonun değneklikten çıkıp yoldaşlık özelliği kazanmasını sağlıyor.

Sonraki haftalarda tek başıma kursa gitmeye başlıyorum. Ve beyaz baston, yaşantımın bir parçası haline geliyor. Çevremdeki birçok görme farklılığı olan bireylerin beyaz bastonu özümseyememiş olmaları özgüven eksikliği, biraz “Çevrem ne der?” kaygısı, hanımefendiler açısından “Güzelliğime gölge düşürür” kaygısı ve daha birçok nedenle baston kullanmaktan kaçındıklarını düşünüyorum. Doğrusunu isterseniz hiç de haksız sayılmazlar. Çünkü yaşadığımız toplum şekilci yaşama o kadar bağlı ki neredeyse bütün ilişkilerini şekiller, kıyafetler, fiziki özellikler belirliyor. Sokakta yürüyen bireyleri elinde beyaz bastonla gördüklerinde kişiyi etiketlemek, baskılamak suretiyle bu şekilci topluluk tarafından bağımsız yaşam hakkı baston kullanan bireylerin elinden alınmaya çalışılıyor. Biz beyaz baston kullanıcılarına düşen, bağımsızlığımızı sağlayan beyaz bastonu yaşamın her alanında korkmadan, utanç duymadan görünür yapmak olmalıdır.

Herkes kullandığı araçlarla etiketlenmedikleri, farklılıklarının zenginlik sayıldığı hoşça zamanlar dilerim. Sevgiler.

Konfor ve Rahatlığın Yeni Tanımı: Ambutech No Jab Baston

Çağrı Artan

cagriartan@gmail.com

Sayı: 114, Ağustos 2023

Girişelim Bakalım: Bastona Dair

Anadolu’da “değnek” olarak nitelenen, yeti farklılıkları olanlar için işlevselliği ne kullanırsa kullansın değişmez inancıyla bu değerli destekleyici çözümü yok sayan anlayışın ülkemiz içi baston üretimine yansımalarıyla, çoğunlukla basit düşünülen, sağlamlık ve ergonomiden uzak birçok örneğiyle karşılaşan körlerden biri olduğumu belirtmeliyim.

Yazı konusu körlerin kullandığı alana yönelik üretilenlerinden biri ancak geçmişte ve günümüzde farklı alanlarda çeşitli amaçlarla kullanılan bir nesne baston. Güç aktarımına inanılan türleri bulunsa da özünde bunu daha çok duruş ve asaletiyle sağladığını düşündüğüm asalar, moda dayalı aksesuar formları, savunma ve yürüyüş konforu arttırıcı gibi amaçlar bunlara örnek.

Baston, kör ve görme düzey farklılığı olup da kullanma gereği duyanlar için günümüz olanakları doğrultusunda yaşamsal etkiye sahip en temel destekleyicidir. Yaşamının önemli bir döneminde görmeye yaslananlar için basit bir sopadan ibaret görülmediğine ve yazıya konu ürünler çıkarmayı değerli bulanlara ne kadar teşekkür edilse az. Okuduğunuzda anlayabileceğinizi umduğum nice gerekliliği sağlamalı bir körün kullandığı baston ve işte onlara karşılık artılarla donatılmış bir üründen söz etmek amaçlı döküldü kalemimden bu yazı.

Günümüzde teknolojik dokunuşlarla akıllandırılmaya çalışılsa da kanımca hareketli değil giyilebilir ve istendiğinde hareket ettirilebilecek teknolojilere akıl gerek düşüncesindeyim. Görme yetisini sonradan yitiren bir fotoğrafçının kendi için beyaz renk tercihiyle yaşama geçirdiğinden bu yana gerekli temel işleviyle yeterince akıllı bulduğum orijinal bastondan beni vazgeçirecek boyutta bir akıllı bastonla bugüne değin karşılaşmadığımı söyleyebilirim.

Elbette dünya üzerinde bu ürünlerin bir kör ya da görme düzey farklılığı olan için ne derece önemli olduğunu bilen ve buna yatırım yapan firmalar var ve onlara ulaşabilen ülkemiz şanslı azınlığından biri de benim. Sondaki “şanslı azınlık” bir şanstın ziyade zorunluluk da oluyor bir yönüyle. Bundan hoşnut olmadığımı ancak bir gerçeği vurgulamak üzere bu kavramı kullandığımı ifade edeyim. Ülke dışı ürünlerin ülkemiz içi dağıtıcılar tarafında geniş ölçekte ve markaların tüm modellerinin kapsanmaması sonucu belli başlı ürünlere yönelmesinin yanında, hala nitelikli bir destekleyici çözüm satın alımını etkileyen gerek mevzuat gerekse layık görüldüğümüz kazanç ortalamaları belirleyici oluyor günün sonunda.

Arzı da talebi de etkileyen, üzerine sayfalarca yazılabilecek nice sorundan kurtulduğumuz, dilediğimiz destek çözümüne özgürce ulaşabileceğimiz koşullara bir an önce erişmeyi umarak başlıktaki ürüne ve markaya değinmeye başlayayım.

Kimdir bu Ambutech?

Kanada’da faaliyetlerini sürdüren, uluslararası dağıtıcılarla anlaşarak pazar payını ve ulaşılabilirliğini önemli ölçüde arttıran destekleyici ürün üretici bir marka.

80’li yıllarda makineleri çalıştıran, günümüze farklı çözümlerle gelen, “Elimdekileri satıyorum, risk de almıyorum, kazancım da buna göre” görüşü yerine bir şeyler deneyen değerli bir oluşum bana göre. Kendilerinin ülkemiz içerisinde ve yurt dışında bulunan tanıdık gibi bir artıyla elde ettiğim farklı ürünlerini kullanmamın yanında, ülkemiz içi ve dışı çeşitli alternatifleri

deneyen biri olarak ifade etmeliyim ki beyaz baston üretiminde dünya üzerinde önemli bir yerdeler. Ayrıntılara ne derece önem verdiklerini [Hakkında](#) sayfalarından inceleyebilirsiniz.

Ben de bu değerli üreticinin 2022 yılında duyurdukları farklı ve yenilikçi ürünlerden birini yurt dışından edinmem doğrultusunda bu yazıyla ilgilenebileceklere ve deneyimlemek isteyenlere küçük de olsa izlenim bırakmak istedim.

Yazının Öznesi: No-Jab Mobility Cane

Kullananlar bilir, baston görme engellilerin yollarındaki temel geri bildirim unsurlarından biridir. Haliyle ergonomisi, yoldan bedene aktardığı geribildirimler ve yorulmadan kullanıma olanak tanınması, yürüyüş ve çevre hakimiyetini son derece olumlu etkileyen faktörlerdir.

İşte bu doğrultuda bireysel deneyimlerimle ifade etmeliyim ki Ambutech markası üst düzey ürünler çıkarıyor ve ülkemiz görme engellilerinin de azımsanmayacak kadarı “Kanada bastonu” olarak piyasaya giren örneklerini deneyimliyor ve biliyor.

Farklı boyutlar, incelik ve kalınlıklar, malzeme ve uçlar gibi birçok seçenikle yapılandıkları ürün gamlarına ekledikleri yeni bastonun adı “No-Jab Mobility Cane.”

Tasarım ve Ayrıntılar

Ürünün dokusuyla kendini hissettiren deri premium ya da standart lastik alaşımli kavrama bölümüne sahip ve markanın “gold grip handle “ adını verdiği iki türü var bu yazının yazıldığı tarihte.

Ürünün öne çıkan en önemli yeniliği elbette İngilizce adlandırmasına konu “No-Jab System” adlı geliştirmeye dayanan şok emici özellikle tasarlanması. Müşteri temsilcilerinden edindiğim bilgiye göre tüm patent hakkı kendilerinde olmayan bir geliştirmenin bastona uygulanmasıyla ortaya çıkmış ürün.

[Amazon Ürün Satış Bağlantısı](#) kaynağından edindiğim bilgi doğrultusunda söylemeliyim ki yine damdan düşeni damdan düşen anlamış. Yıllar önce sonradan görme yetisini önemli ölçüde yitiren ve baston kullanmaya başlayan patent sahibi, bileğini ciddi anlamda yoran bastonların yarattığı acı ve rahatsızlığı kendine dert edinmiş ve uzun uğraşlardan sonra darbe emici bir buluşa imza atmış. Buluşunu da konu öznesi ürünün geliştiricisi Ambutech markasının yaşama geçirdiğini ve satışa sunduğunu söylüyor.

Özelliği şöyle açıklayabilirim. Yere temasa dayalı kullanılan ve herhangi bir engelle karşılaşan baston ucu, kullanıcı hafifçe kaldırarak ya da başka bir yöntemle teması kesmezse engelle mücadele edip mukavemet gösterdiğinden koşullara direnecektir. Bu ürüne bastonun kavrandığı parçanın diğer parçalara bağlanan iç bölümüne söz konusu durumu tersine çeviren çift yönlü bir yay mekanizması eklenmiş. Böylelikle yerdeki uç bir darbeye karşılaştığında, yürüme hızına göre kavranan parçadan aldığı diren komutunu, tuttuğunuz parçanın yayı kullanarak alt parçaya yaklaşmasıyla size daha yumuşak yansıtmanın yanı sıra, mekanizmanın hareketliliğiyle başlayan kaymanın bastona ve uca getirisi esneklikle, temas eden tümsek, kırık ve benzeri tökezletme riski düşük engellerin kolayca geçilmesini sağlıyor.

Tabii bu özellik alışma ve pratik gerektirdiğinden, önerim ürünü edineceklerin bilişsel haritalarında hakimiyetleri fazla olan yerlerde ürünü denemeleri yönünde olacak. Zira her zaman bir engele takılan bastonun durmasına ve bileği zorlamasına alışan kullanıcılar, ilk deneyimlerinde bastonlarının bir şeyin içine mi girdiği yoksa bir engelle karşılaştığı için kavrama parçasının mı içeri girdiğini ayırt etme deneyimini özümsemesi gerekebilir.

Ürünün Türkiye’deki dağıtıcılardan edinilen Ambutech marka bastonlara göre tasarım farklılıkları bulunuyor. Bunları özetlemeye çalışacağım.

Bu incelemenin yazıldığı tarih dikkate alındığında, ürün firmanın baston uçlarının lastiğe bir kanca aracılığıyla tutturulan “Hook On” türünde uçlarına uygun üretiliyor. Bu noktasiyla ülkemizde bulunan ürünlerle benzerliği var.

Diğer yandan parçaların bağlantı noktaları ülkemizde satılan ve bir yüzük benzeri ek parçalarla giriş yataklarının korunduğu tasarımın aksine, üst parçaların girdiği alt parçaları koruyan kısımlarının konik, yani parça bitimlerine doğru hafifçe genişleyerek oluşturulmuş formuyla geliyor. Bir ürünü yazıyla ve herkesin aşına olduğu ortak bir biçimsel tanımlamayla vermek zor olduğundan, ne yazık ki ancak bu kadar ifade edebiliyorum.

Marka ürün açıklamasında bu tasarım artısının birleşim noktalarını ve lastiği koruduğunu ifade etmiş. Öngörüm, baston katlandığında keskin bölümleri törpülenmiş olmasıyla vaadini gerçekleştireceği yönünde.

Bununla birlikte, elimde önceden edindiğim farklı bir Ambutech bastonun yukarıdaki anlatıma benzer biçimde üretilmiş örneği var. Sözünü ettiğim üründen kullanan bir arkadaşımın bastona açık konumdayken gerçekleşen ciddi bir kırıcı insan müdahalesi sonucu tam da o bölgelerden dağıldığını duydum. Marka, bu tür durumlarla karşılaşılabilceğini öngörerek tasarımı yeni üründe geliştirmiştir umudunu taşımak istiyorum nice zorlukla elde ettiğim bir ürün kullanınca. Ülkemiz koşullarında bir parkur açıp bence tasarımlarını bu yönde güçlendirirler, epey tasarım artısı elde edeceklerdir diye düşünüyorum. Bakalım... Zaman ne gösterecek. Belki bunu değerlendirirler. Aslında bizim gibi ülkelerden daha çok geribildirim ve etkileşim olsa onların bu artışa olumlu yanıt vereceklerine inanıyorum.

Eklenen yeni özelliği barındıran kavrama parçasının içerisindeki yayın uzun ömürlü ve esnek olabilmesi üzere makine yağıyla güçlendirildiğini, lastiğe bulaşması ve yapış yapış bir dokuyla karşılaşmam sonucu deneyimledim. Önce lastikte erime durumunda da gözlenebilen bir durumdur diye düşündümse de kokladığımda yağdan kaynaklı olduğunu anladım.

Ürünün bendeki örneğinin yağ mı kaçırdığı ya da bu sorunun kronik ve karşılaşılabılır bir durum mu olduğu bilgisini almak üzere müşteri hizmetlerine yazmayı planlıyorum. Siz de alırsanız dikkatli olun, olanaklıysa bastonu kıyafet ya da elinize özellikle o bölümden temas ettirmemeye özen gösterin ki canınız sıkılmasın. Ben bu tür durumları azaltmak ve bastonun her zaman yakınımnda olabilmesi için uzun yıllardır markanın üretimi baston taşıma kılıflarından kullanıyorum. Ülkemiz distribütörlerinden bu ürüne ya da benzerlerine ulaşılabilir. Bulamazsanız boru tipi bir şemsiye kılıfı ya da tanıdık varsa terzi veya deri imalatçılarından bastona uygun üretilebilecek kese, kılıp ve benzerlerini de düşünebilirsiniz.

Yine markanın hafif ve yol geribildirimini üst düzey iletmeye odaklandıklarını ifade ettikleri açıklama karşılığını buldu benim kullanımlarımda. Üzerinde gelen ve satın alımda değişikliğe olanak tanımadıkları standart silindir dönen Ambutech ucu olan “Marsmallow” uç ile gerçekleştirdiğim testlerde bile önceki bastonumla ki o da bir Ambutech, geliştirilen yaylı mekanizma ve hafiflikle gelen artıların getirişiyle önceden ciddi derecede takıldığım noktada rahat hareket edebildiğimi deneyimledim.

Ülkemizde satılan ürünlerde denk gelmediğim ancak yurt dışından alınan tüm Ambutech bastonlarda karşılaştığım lastik ipin düğümünün açılmasını önleyici koruyucu bir plastik de kontrolsüz zorlamalar sonucu oluşabilecek düğüm kaçmalarını önlemesi üzere önemli bir artı olarak söz etmeye değer gördüğüm bir eklenti.

Sözünü etmeye değer gördüğüm başka bir özellik de seçimim doğrultusunda elde ettiğim, kavranan kısmın nefes alabilen gözeneklerle tasarlanmış deri malzemesi. Dolgulu ve standart uca göre daha etli tasarlanan bu bölümün özellikle uzun kullanımlarda oldukça rahatlatıcı olacağını düşünüyorum.

Son Artık Zannımca

Uzattıkça ülkemizde popüler olan kimi görüş alışverişi forumlarında “övücü” olarak tabir edilen profile doğru emin adımlarla ilerlememek için yazıyı burada sonlandırırken önemli bir anımsatmayı yinelemek istiyorum.

Baston çok bireyseldir kullananların da bildiği üzere. Tıpkı bir kıyafet gibi. Hatta bizim için bir organ gibi gerektiğinde. Dolayısıyla oldukça yeni bir denemeyle biçimlendirilen bu tasarım geliştirmesiyle yapılandırılan bir ürün edinirseniz, engel algılama yetilerinizde gerçekleşecek köklü değişiklikleri çok iyi özümseyerek ürünü kullanmanızı ısrarla öneriyorum. Zira alışmadan yola çıkıldığında alacağınız geribildirimlerden kaynaklanan olumsuz sonuçlardan etkilenmeniz, başta size bu üründen söz eden ve olabildiğince artılarıyla birlikte karşılaşılabileceğiniz gerçekleri de ayağı yere basan biçimde vermeyi hedefleyen bendenizi üzecektir.

Dilediğimiz destekleyici ürüne bağımsızca ulaşabileceğimiz, özgür, eşit ve erişilebilir yaşamlarımız olsun umarım.

Ürün Bağlantısı: [No-Jab Mobility Cane - Premium Leather Handle – Ambutech](#)

Paraya Aşığım

filerime@gmail.com

Sayı: 27, Mayıs 2016

Evet, yanlış duymadınız paraya aşığım. Öyle her istediğimi aldırarak, her istediğim yere götürecek çok paraya değil aşkım. Tek bir paraya aşığım. Benimki ilk görüşte aşk. Parmaklarım dokunur dokunmaz bağlandım ona. Yıldırım aşkım Kanada dolarını anlatacağım size şimdi.

İlk tanışmamız bankada oldu. Ben Kanada seyahatim için biraz sıradan doları Kanada dolarıyla değiştirmek istedim. Bankacı elime Monopoli parası sanabileceğim bir şeyler tutuşturdu. Parlak magazin dergileri gibi kaygan ve pürüzsüz banknotlar beni ilk anda çok şaşırttı. Derken elim paranın sol üst köşesine dokundu. Allahım! O da ne? Tam sol üstte altı hücre de dolu bir altı nokta. Bu gerçekten Braille mi? Başka bir banknot aldım. Evet yanılmıyorum. Orada işte. Altı nokta duruyor. Derken fark ettim ki az sağında aynısından bir altı nokta daha var. Bankacının yüzük olduğunu söylediği bir banknot aldım elime. İşte orada, tam sol işte bir altı nokta. Beş altı parmaklık bir boşluk ve derken bir altı nokta daha.

Bu güne kadar bankacının pek dikkatini çekmemiş anlaşılan, işaretlerin ne anlama geldiğini bilmiyordu. Hemen bir Google araması yaptım ve aşkımın dilini çözdüm.

Kanada dolarının çok basit bir Braille sistemi varmış. Banknotun sol üst köşesinden başlayıp bir defter satırı gibi sağa doğru takip etmeyi temel alan basit bir sistem. Eğer en solda bir altı nokta varsa, bu en küçük banknot yani beş dolar oluyor. Eğer yanında aynısından bir altı nokta daha varsa, bu on dolar anlamına geliyor. Benzer biçimde üç tane altı nokta, yirmi; dört tane altı nokta da elli dolar demek oluyor. Yüz dolar yukarıda da söylediğim gibi biraz farklı. Yalnızca en başta bir altı nokta var, sonra iki üç ve dört numaralı altı noktaların yerleri boş ve

beşinci altı nokta kabartılmış. Yani sadece bir ve beş kısımlarında altı nokta varsa, bu da en büyük banknot yüz dolar oluyor. İşte bu kadar basit. Braille bilmenize dahi gerek yok. Bayılıyorum hatta âşık oluyorum böyle basit, pratik ama hayatı müthiş kolaylaştıran tasarım, fikir, ürün ya da hizmetlere.

İnsan yerine konulmak için, toplumun para kazanan ve harcayan bir ferdi sayılmak için taa Kanada'ya mı gitmek gerekiyormuş diye kendi kendime sormadım, içlenmedim desem yalan olur. Hep altını çizdiğimiz şu evrensel tasarım denen şey var ya, işte bu ona güzel bir örnek. Bazen düşünüyorum da, bu evrensel tasarımın altını değil de üstünü mü çiziyoruz acaba? Neden hala kimse görmüyor?

Düşünceden Görselliğe

Sarper Arıkan

sarperarikan@gmail.com

Sayı: 105, Kasım 2022

Merhaba sevgili okurlar. EEEH Dergi bünyesinde güzel ve ilginç bir deneyim ile sizlerle olmak istedim.

Geçtiğimiz aylarda yapay zeka altyapısında görsel oluşturma teknolojilerini araştırmaya başlamıştım. Tam o süreçte açık kaynak kodlu bir çalışmaya denk geldim. Bu çalışma San Francisco menşeli Open AI Laboratuvarı tarafından oluşturulan GPT-3 (Generative Pre-trained Transformer 3), metinden eş zamanlı içerik oluşturulmasına olanak tanıyan Doll-e projesiydi. Projenin en heyecan yaratan noktası İngilizce olarak yazdığımız ve hayallerinizden hareketle harika görsel çıktılar elde edilmesine olanak tanıyan bir özelliği olmasıydı. İşte şimdi size herkes için ücretsiz olan bu platformu erişilebilirlik açısından nasıl kullanabileceğinizi anlatıyor olacağım.

Doll-e Kayıt İşlemleri:

Öncelikle uygulamaya web sayfasından giriş yapmak veya kayıt olmak için [log in/sign up](#) adresini ziyaret etmelisiniz. Hemen ardından Google hesabınızla devam edebilirsiniz. İlk defa kayıt oluyorsanız cep telefonunuz üzerinden doğrulama kodu ile kayıt işlemlerinizi bitirmeniz istenecektir. Hemen ardından sisteme giriş yapabiliyor ve İngilizce olarak metinsel ifadenizi resme dönüştürme aşamasına geçebiliyorsunuz.

Dall-e Kullanımı:

Kayıt işlemlerinizden sonra artık panelinize giriş yapabilirsiniz. Burada çok satırlı metin alanı bulunuyor ve buraya gitmek için “E” harfini kullanabilirsiniz. Bu alanda öncelikle örnek bir metin seslendiriliyor ekran okuyucu tarafından. Siz bu alanın boş olup olmadığını kontrol ettikten sonra kendi metninizi yazabiliyorsunuz. Hemen ardından “surprise me” düğmesine tıklatıp resmin oluşmasını sağlıyorsunuz. Sonrasında ise “submit prompt” düğmesine gelerek tasarımınızı kaydedebiliyorsunuz.

Hemen minik bir bilgi vereyim: Ücretsiz kullanımda 50 krediniz var ve siz ihtiyacınıza göre kredi satın alabiliyorsunuz.

Genel Bir Değerlendirme:

Gelinen noktada tasarımın sadece görsel bir konu olmadığına ve yapay zeka ile herhangi bir bireyin fiziksel yetilerinden bağımsız olarak harika işler çıkarabileceğine tanık oluyoruz.

Bakalım yakın gelecekte bu teknolojileri kullanarak aramızdan kör tasarımcılar çıkabilecek mi? Göreceğiz.

Çaya Niyet İlaça Kısmet

Dilek Başar Açlan

dilek.basar55@gmail.com

Sayı: 106, Aralık 2022

Güzel bir Aralık ayından herkese selamlar. Bu ay sizlere sıvı ölçerden bahsetmek istiyorum. Sıvı ölçerin ne olduğunu, neye benzediğini ve nasıl kullanıldığını anlatacağım ama çok çok yeni bir keşif daha yaptım, bunu sizlerle paylaşmak istiyorum. Benim için çok kolaylaştırıcı oldu bu yöntem. Umarım sizler de benim gibi faydalanabilirsiniz.

Peki neye benzer, nedir bu sıvı ölçer ve ne işe yarar? Bu cihazlar farklı farklı boyut ve tasarımlarda olabiliyor. Mesela bizim kullandığımız iki model vardı. Bunlardan ilki; “Bir yumurtanın yassılaştırmış hali gibi” desem sanırım bir fikriniz olacaktır. Diğer model ise daha çok bir kibrit kutusuna benziyordu ve şu an biz bu model bir cihaz kullanıyoruz. Sıvı ölçerin hem sesli hem titreşimli hem de sesli ve titreşimli türleri mevcut. Ben son zamanlarda çevremde en çok sesli olan türüne denk geldim. Bu yazımda size sesli sıvı ölçerden bahsedeceğim.

Sıvı ölçeri çoğu kör biliyordur ama ilk defa duyanlar için kısa bir tanıtımın ardından kendi keşfime geçmek istiyorum. Bu cihazlar, kumanda pili veya saat pili gibi güç kaynaklarından besleniyorlar. Titreşimli olanları genelde saat pili ile çalışıyor ve nispeten diğer sesli modele göre daha ufakça. Diğer sesli modellerde pek çok çeşit var aslında. Ben bizim elimizdekini tarif edip yaptığım denemeyi bu cihaz üstünden aktarmak istiyorum.

Ürünü, çubuklu tarafı bardağın içine gelecek şekilde tam oturacak biçimde yerleştiriyoruz ve sıvıyı yavaş yavaş doldurmaya başlıyoruz. İki türlü ses duyacağız. İlk duyduğumuz sesler kısa kısa biplemeler şeklinde olacak. Bu sinyal, sıvımızın dolmaya başladığını bizlere haber veriyor. Tıpkı “Perşembenin gelişi çarşambadan belli olurmuş” misali. Doldurmaya devam ettiğimizde artık sinyal tek bir sese dönüşüyor. Bu sesi duyduğumuzda bardağımızın dolduğunu anlıyoruz. İlk başta kullanırken biraz zor gelebilir ama zamanla sıvı ölçer kullanarak çayımızı ya da kahvemizi doldurmaya başladığımızda alışıyoruz.

Belki bu cihazı ilk kez deneyenler herhangi bir risk almak istemeyebilir. Bunun için de çeşitli soğuk sıvılarla cihazı test edebilirsiniz. Tabii ki şunu da unutmamak lazım, bu cihazların çeşitli nedenlerden ötürü hata yapabildiği de oluyor. Örneğin; pili bitmeye yakınsa, erken doldurma veya dolsa bile dolduğuna ilişkin sinyal sesi gelmeyebiliyor. Ara sıra böyle şakalara maruz kalabilirsiniz. Bazen de sıcak sıvıların buharları size erken bir “Doldu” sinyali verebilir ama siz çayınızı yudumlamaya başlarken daha çayınızın bardağın ortasını ancak geçtiğini fark edebilirsiniz.

İşin teknik kısımlarını burada bırakıp başka bir konuya geçmek istiyorum. Geçenlerde kızımı doktora götürmüştük. Doktor, kullanmamız için antibiyotik yazdı. Antibiyotik ara ara kullanıyoruz. Önceleri eczacıdan hazırlamasını rica ederdik. Birkaç kere Be My Eyes’ı arayarak kamerayı şişenin karşısına koyup hazırlamıştık. Bitiş çizgisine geldiğimizde gönüllü kameradan gördüğü için bizleri yönlendiriyordu. Bu sayede hiç zorlanmadan antibiyotiğimiz hazır oluyordu. Eh tabii bazen de internetin, kameraların veya ışığın gazabına uğradığımızda, eşim şişenin dolduğunu ancak taşınca fark edebiliyordu. Bunlar da gülün dikenleri işte, neylersiniz? Tamam biz bu yöntemi kullanarak antibiyotikleri bir şekilde hazırlıyorduk. Peki kendimiz hazırlamak istiyorsak ne yapacaktık? Sadece bir merak için aldım sıvı ölçeri elime, koydum şişeyi tezgaha ve başladım önceden kaynatılmış ve dinlendirilmiş olan suyu doldurmaya. İlk sesi duyduğumda doldurmayı bıraktım. Parmağımla şişenin içindeki çizgiyi kontrol ettiğimde gerçekten de suyun çizgiyle aynı hizada olduğunu fark ettim. Bendeki mutluluğu görmeniz lazım. Şişenin kapağını kapatıp ilacı sallamaya başladım. Baktım, her şey yolunda görünüyor. Bu yöntemle ayrı ayrı seferlerde üç şişe antibiyotik hazırladım. Sıvı ölçeri birçok kez kullanmışım ama bir gün ilaç hazırlamak için kullanacağım aklıma bile gelmezdi. Belki icat edenler bile bunun için kullanılabilir diye düşünmemişlerdir, ne dersiniz?

Önceki yazılarımdan birinde çocuklarımıza körcül ilaç içirme yöntemlerinden bahsetmişim.

Tekrar okumak isteyenler için bağlantısını buraya da ekliyorum:

<https://eeeh.engelsizerisim.com/yazi/bebekler-icin-korcul-yontemlerle-ilac-kullanimi>

“Bir körün evinde mutlaka sıvı ölçer olması gerekir” diyemem ama “Olursa da güzel olur” diyebilirim. “Hiçbir işime yaramaz” demeyin sakın. İmkânınız varsa bir şekilde edinmeye çalışın. Kim bilir sizler de daha farklı denemeler için kullanırsınız sıvı ölçeri.

Bazen kendi kendimize erişilebilirliği sağlarken yorulduğumuz zamanlar hepimizin oluyor. “Bunun başka bir yolu yok mu?” dediğinde, bulduğun her çözüm seni bir kör olarak daha güçlü ve özgür hissettirecekse neden denemeyesin ki yeni yöntemleri?

Bilmediğim Ortama Hakimiyet

Kadir Ahıska

kadir.ahiskali.1339@gmail.com

Sayı: 111, Mayıs 2023

Girdiğiniz ortama ne kadar süre içerisinde hâkim olabiliyorsunuz?

Mesela eşyalı bir evin anahtarını size verseler ve orada yaşamaya başlasanız, kaç saat içerisinde adaptasyonunuzu sağlar. Eşyaların kullanımını gibi durumlara hâkim olabilirsiniz?

Bu yazımda kör biri olarak tasarımına hiç hâkim olmadığım eşyalı bir ev ile yaşadığım deneyimlerimi paylaşacağım. Öncelikle bu yazıya konu olacak “Airbnb” platformunu kısaca anlatayim.

Airbnb, eşyalı – eşyasız ev kiralayabildiğimiz, tur satın alıp geziler düzenleyebildiğimiz ve toplantı gibi organizasyonlar oluşturabildiğimiz kurumsal bir platform. Mobil uygulaması ve web sitesi üzerinden tüm işlemlerinizi yapabiliyoruz. Erişilebilirliği konusunda fotoğrafların betimlenmemesi dışında pek de sorun ile karşılaşmadım. Gelelim asıl konumuza ve sizinle bu yazıya konu olan evi gidip biraz gezelim.

Geçtiğimiz günlerde Airbnb üzerinden eşyalı bir ev kiraladım ve eve ulaşana kadar eşyalar hakkında sadece fotoğrafları betimleterek aldığım bilgiler vardı, yani evde hangi eşyalar var gibi standart şeyleri biliyordum. Evi teslim alma saati geldiğinde yetkiliye ulaştım ve anahtarı alıp evin yolunu tuttum. Tarif edilen adrese ulaştığımda elimde 1 anahtar, tam karşımda da arkasında beni nelerin beklediğini açınca göreceğim bir kapı vardı.

Kapıyı açıp içeri girdim, her körün yaptığı gibi evi baştan sona inceleyip eşyaların nerede olduğunu, evin nasıl dizildiğini ve benzeri şeyleri keşfe başladım. “Zeminde ne tür eşyalar var. Mutfaktakiler neler ve nerelerdeler? Oturma odası nasıl kurgulanmış” diye gezerken, neredeyse

her duvarda en az 2şer adet asılmış tablo olduğunu gördüm. “Acaba bu tablolar da ne tür çalışmalar yapılmış ki” diye düşünüp telefonumdaki teknolojik imkanları kullanarak onları da betimlettim. Böylelikle eve hakimiyet oranım ciddi düzeyde arttı. Eğer ben o tabloları betimletmemiş olsaydım, onlara her dokunduğumda mutlaka içeriklerini merak edecektim, iyi ki de hepsini betimleyebildim.

Peki tek görsel ve erişebilmek için aracı olarak kullandığım uygulamalar tablolar mı?

Hayır değerli okurlar, Tablolar bu yazımda size bahsedeceğim en masum görseller. Onlardan daha erişilebilir olmayan ve kullanmam gereken şeyler vardı, size bahsedeceğim ilk ürünüm de ocak...

Evet evet; yanlış duymadınız. Evde en son teknoloji ile donatılmış bir ocağım vardı. Fakat %100 oranda erişilebilir değildi.

Tezgâhın üzerine yerleştirilmiş bir ürün düşünün. Bu ürünün üzerine elinizi götürdüğünüzde sadece cam yüzey ile karşılaşıyorsunuz. Herhangi bir yerinde düğme olmayan, referans almak için çıkıntı dahi bulunmayan düz bir cam yüzeyden bahsediyorum. Öyle ki ocağın gözleri olarak adlandırdığımız bölümler bile görsel şekiller ile gösterilmiş durumda değerli okurlar. Yani bir tencereyi büyük göze yerleştirmek istesenez, o gözün şeklini hissedebiliyor olmanız gerekir. Fakat düz bir cam yüzeyde bunu hissetmeniz imkânsız ötesi bir şey.

Hadi tenceremizi el ölçülerimizi kullanarak yerleştirdik diyelim. Ocağımızı aktif hale getirmek için dokunmatik zeminden menüye girip yakacağımız bölümü seçmemiz ve yine dokunmatik olan artı (+), eksi (-) butonları ile ocağımızın yoğunluğunu ayarlamamız gerekiyor.

Ocağa ilk dokunduğumda hayatımda ilk defa böyle bir şey ile karşılaştığım için “kesin bu camın altından bir şey çıkıyordur. Cam, kapak yerine geçiyordur” diye düşünerek tezgâhın üzerindeki zemini kaldıracak bir nokta aradım. Fakat en sonunda pes ederek telefonum ile bir göreni arayıp ocağı tarif etmesini istedim. Duyduklarım, size yukarıda olduğu gibi yazdıklarım.

Ocağı erişilebilir olmadığı için kullanamadım ve bir kenara attım. Anlık çözümlerim de olmadığı için ondan tamamen vaz geçip başka eşyalara yöneldim. Fazla uzaklaşmadım ki davlumbaz ile karşılaştım. Aynı dokunmatik yüzey davlumbaz üzerinde de mevcuttu ve

yanlışlıkla dokunup cihazı aktif hale bile getirdim. Sonrasında kapatabilmek için adeta tüm tuşlara basarcasına ekranın her noktasına dokundum. Nihayet amacıma ulaştım ve ondan da kurtulmayı başardım.

Ocağı yakamadın. Davlumbazı açamadın... E Kadir daha ne kaldı ki evde dediğinizi duyar gibiyim. Fakat kettle, kahve makinası, fırın ve tost makinası başta olmak üzere diğer tüm eşyalar erişilebilirlik bakımından çok şükür problemlili değildi.

İlk yapmam gereken şeylerden birisinin mutfağa hakimiyet olduğunu düşündüğüm için mutfakta bizim için ayarlanmış çay, çeker, kahve ve benzeri ürünleri kategorize etmekle işe başladım. Yine telefonumu kullanarak bir gören desteği ile tüm ürünleri sırayla inceledik ve kendi anlayabileceğim şekilde dolapta dizayn oluşturdum.

şimdi bana lazım olan şeylerden birisi de wifi şifresi gibi kişisel bilgilerdi. Ev sahibinden şifrenin nerede yazdığını öğrendim. Sonra orada yazan şifreyi de yine telefonum aracılığı ile okuttum.

Ev, geçici de olsa yavaş yavaş bana ait duruma geliyordu. Artık... her geçen dakikayla birlikte daha fazla şeyi kontrol altına alıyordum. Bu da beni fazlaca mutlu ediyordu.

Peki televizyon ne kadar erişilebilirdi?

Otellerde mutlaka karşılaşmışızdır. Standart bir televizyonun kanal dizilimi genelde aynıdır ya da rast gele sıralanmış olarak karşımıza çıkar. Kanal sıralamasına çok girmeden televizyona genel hakimiyete bakacak olursak. Kumanda burada büyük rol oynuyor değerli okurlar.

Standart hale gelmiş ve çoğu televizyonda yerleri değişik olsa bile dizilimleri hemen hemen aynı olan ok tuşları bir körün işini fazlaca kolaylaştırıyor. Bu bilindik bir durum. Burada numaralar üzerinde beşinci Tuşa yerleştirilen nokta işareti de taa tuşlu telefonlardan bugüne biz körlerin işini ciddi düzeyde kolaylaştırdığını söylemeden geçmek imkânsız. Çünkü çoğu televizyon kumandasında numaralar üst bölümde yer alıyor. Fakat bazı kumandalarda numaralar tuş takımının en alt bölümünde de olabiliyor. Beşinci Numaranın üzerindeki nokta işareti bize bu tür durumlarda yön gösterici oluyor.

Ocağıma baktım. Davlumbazı yanlılıkla açtım. Azıcık televizyon izledim. Fakat ortam biraz sıcak hale gelmiş olmalı ki serinlemek için klimanın kumandasını ararken buldum kendimi. Dağınık olmayan bir evde, kumanda genellikle klima ve çevresinde bulunur diye düşünerek o bölgede aramalarımı yaptım ve kumandaya ulaştım.

Fakat asıl mesele klima sıcak moddayken onu soğuk moda almaktı. Yani modlar arası geçiş tuşlarını kumanda üzerinde biliyor olmam gerekiyordu. Klima kumanda tuşları dizilimini keşfedebilmek için de klimanın markasına ulaşmam gerekiyordu. Ancak bu şekilde web sitesinden ya da benzeri yerlerden kılavuzu bulabilirdim.

Yine telefonuma başvurarak klima üzerindeki marka yazısını okudum. Google'da ve Youtube'da kumanda anlatımlarını dinlemeye başladım. Birkaç video seyrettim. Eninde sonunda kumandanın yapısına da hâkim olmayı başardım ve klimamı kendi istediğim serinliğe ayarladım.

Fark etmişseniz bu sürece kadar yanımda hiç yardımcı birey yoktu. Sadece uzaktan gören birine başvurduğum. Bir de telefonumdaki kolaylaştırıcı uygulamaları kullanarak birçok işimi halletmiş oldum.

Sonuç olarak ne kazandım?

Bütün yazı boyunca, sizlere hiç bilmediğim ve eşyalı bir evde nasıl daha erişilebilir ve verimli yaşayabilirizi anlatmaya çalıştım değerli okurlar. Hiç erişilebilir olmayan ürünlere denk geldim. Çözüm üretmeye çalıştım. Erişilebilir olabilecek fakat birkaç yöntem gereksinimi olan şeylere denk geldim. Farklı yöntemler bularak yine faydalanmayı sağladım.

Kısacası azıcık telefonumdaki kolaylaştırıcı uygulamalar. Biraz deneyimlerim ve çoğunlukla da körlerin ortak kullandığı platformlar sayesinde öğrendiklerim ile birkaç günümü verimli bir şekilde geçirmeyi başardım. Peki ben kullandım bitti mi? Elbette hayır.

Evden ayrılırken ev sahibi ile bir bilgilendirme notu paylaştım. Bir kör evinizi tuttuğunda ona vermeniz gereken bilgilendirmeler içerikli. Bu not içerisinde eşyaların tarif edilmesi, kullanım konusunda küçük yönlendirmeler ve evin genel olarak betimlenmesi de yer alıyordu. Umarım aynı yerden ev kiralayan arkadaşlar kolaylaştırıcı çalışmalarımız ile karşılaşır. Böylece daha verimli bir süreç yaşarlar.

Ben o gün İstanbul Avcılar bölgesinde bir evdeydim. Yazı içerisinde reklam durumları olmaması adına ev sahibine yönelik bilgileri paylaşmayacağım. Dilerseniz iletişim bilgilerim üzerinden benimle irtibat kurabilir ve ilgili bilgileri alabilirsiniz.

Dünya genelinde hiç bilmediğimiz bir ortama girdiğimiz anda o ortama tamamen erişebilmemiz ümidi ile... mutlu, tamamen erişilebilir bir hayat için hep umutlu kalın.

Hediye

Yazan: Debbie Wunder

Braille Monitor, Kasım 2015

Çeviren: Ali Çolak
ali.f.colak@gmail.com

Sayı: 103, Eylül 2022

Editörden: Debbie Wunder dört çocuk annesi, benim –braille monitor editörü Gary Wunder-- karım ve birlikte Columbia, Missouri'de yaşıyoruz. Kendisi körlüğün göz ardı edilemeyecek bir özellik olmasına rağmen bir bireyin en önemli özelliği olmadığı görüşüne uzun süredir sahip. Bu inancı ailesine sözleri ve eylemleriyle iletmiştir.

Bu makalede Debbie ilk başta yapabileceğinden emin olduğu bir şeyi yapmayı taahhüt ediyor, sonra kendi kararlılığı hakkında şüpheye düşüyor ve bir çıkar yol arıyor. Ancak karşılaştığı tepkiler onu hem cesaretlendiriyor hem de korkutuyor çünkü çocukları, kendinden şüphe duyması onun güvenini aşındırıp onu hareketsiz hale getirse bile -- onun her zaman iddia ettiği kadar yetenekli olduğuna inanıyor ve ona yönelik beklentilerini bir nebze azaltmıyorlar. Bu arada, bu hikayede on yaşına girmek üzere olan küçük kız, 5 Ekim 2015'te yirmi birinci yaş gününü kutladı. İşte Debbie'nin hikayesi:

Tüm çocuklarımızın doğum günleri özeldir ancak bazıları diğerlerinden önemli anılar bırakır. En küçük kızım Abbey on yaşına girmek üzereyken özel gününde ne istediğini iyice düşünmesini istedim. Odasını yeniden dekore edebilirsek, ona yeni kıyafetler alabilirsek veya ona bir GameCube alabilirsek mutlu olacağını söyledi. "Bunlardan hangisini gerçekten istiyorsun?" diye sordum ona ve seçenekleri gözden geçirdi. GameCube konusunda hevesli olmadığını biliyordu çünkü onu oyun süresinin okuma süresini kısıtlamaması konusunda uyarılmışım. Kışın geldiğini ve doğum günü listesinde olsun ya da olmasın yeni kıyafetlerin büyük olasılıkla alacağı bir şey olduğunu bilecek yaşıydı. Sonunda cevap verdi: "Odamı süsleyip rengarenk boyamak istiyorum."

Hemen yeniden boyamanın maliyetini düşündüm. Bir an için karşılayamayacağım bir şeyi teklif ettiğim için üzüntü ve pişmanlık hissettim. Ama ilk şokumdan sonra heyecanlanmaya

başladım. Nedeni şu: Benim Bir bağımlılığım var; çikolataya, uyuşturucuya ya da alkole değil - tamam, belki çikolataya hafif bir bağımlılığım vardır. Ama bahsettiğim bağımlılık HGTV, Ev ve Bahçe Televizyon Ağı. Design on a Dime, Trading Spaces gibi programları veya yayınladıkları hemen hemen her türlü tamirat ve tadilat programını izleyerek saatler geçirebilirim. Daima el sanatları konusunda becerikli olmuşumdur. Aklımda ve kalbimde harika bir olasılık şekilleniyordu: Kızıma mağaza rafından bir hediyeden daha fazlasını verebilirdim; ona sevgimi, yeteneğimi ve yaratıcılığımı gösteren bir hediye verebilirdim. Onuncu doğum günü hediyesi, kıymeti kalıcı bir şey olacaktı. Ona çok özel bir hediye verme niyetiyle boyama işini kendi başıma yapmaya karar verdim.

Abbey'e odasını yenilemenin hediyesi olacağını söyledim ve endişeyle projeyi planlamaya başladım. Renkleri seçmek için boyahaneye gittik. Ona birbirini tamamlayacak üç renk seçmesini söyledim. İlk tercihinin pembenin bir tonu olacağını zaten biliyordum. Haklıydım; Pepto-Bismol pembesi olarak da bilinen "tutkulu pembe" adlı bir renk seçti. Diğer ikisi biraz daha açık pembe ve mor tonlarındaydı. Üç farklı renkle ne yapacağımı sordu, ben de bunun sürprizinin bir parçası olacağını söyledim.

HGTV'den projenin bir odak noktası olması gerektiğini öğrenmiştim. Bu bir sanat eseri veya mobilya ya da duvar olabilirdi. Yeni mobilya alacak param yoktu ve göz kamaştırıcı bir sanat eserim de yoktu, bu yüzden odak noktamız duvar olmalıydı. Nasıl yapılacağını çözebilseydim, o duvarı neyin odak noktası yapabileceğime dair güzel bir fikrim vardı: Abbey'in bana bir gün benimle Meksika'ya, kışın güzel kelebeklerle dolan bir dağın zirvesini görmek için seyahat etmek istediğini söylediğini hatırladım. Bu bana ilham vermişti ama bir duvar dolusu kelebek boyayabilir miydim? Nihayet aklıma geldi. Resmin şablonu olarak büyük bir lastik damgayı kullanabilirdim. Abbey'in seçtiği iki rengi kullandım; kelebeğin yarısını bir renge, ikinci yarısını diğeriyle boyadım. Bu zıt renkler kelebeklerin belirgin olmasını sağlayacaktı.

Özel gününden önceki hafta sonu yaklaştığında dışarı çıktım ve ihtiyacım olan diğer eşyaları aldım. Ayrıca Abbey'in bir pijama partisi için bir arkadaşını ziyaret etmesini ayarladım ve odasını boyamak için planlar yapmaya başladım.

Ayrılmadan önceki gece Abbey beni nasıl yeniden dekore edeceğim konusunda sorgulamaya başladı. Şüphe duyduğu belliydi ama bunu göstermek istemiyordu. Şüphelerinin bir kısmı, bir yetişkinin on yaşındaki bir çocuğun isteyeceği türden bir boyama yapıp yapamayacağına dairdi ama bazıları da kocam Gary ve benim kör olmamızla bağlantılıydı. Duvar boyamak, körlerin genellikle yaptığı bir şey değildir ve Abbey döndüğünde odasını nasıl bulacağı konusunda endişeliydi. Başkalarının körlerin yapamayacağını düşündüğü birçok şeyi yaptığımızı hatırlatıp onu hiç hayal kırıklığına uğrattığımı veya bir sözümü tutmadığımı sordum. "Hayır anne" dedi ama ses tonu sözlerinin aksine şüpheyile doluydu. "Megan sana yardım edecek mi?"

Megan onun ablası ve Abbey ona her zaman hayran olmuştur, kararlarına saygı duymuş ve dürüstlüğüne hayran olmuştur.

"Hayır, işi kendim yapacağım ama tabii ki Megan iş bittiğinde bir göz atmak isteyecektir ve hepimiz Megan'ın fikrini ne kadar dürüstçe verdiğini biliyoruz." Abbey'e ne yaptığımı bildiğimi söyledim, ona iyi bir hafta sonu geçirmesini söyledim ve döndüğünde odasından memnun kalacağına dair bir kez daha söz verdim.

İlk adımlar kolaydı. Yaptığım ilk şey, tüm anahtar plakalarını ve priz kapaklarını çıkarmaktı. Daha sonra kapı çerçeveleri dahil tüm ahşap bölümleri bantladım. Muhtemelen gereğinden fazla bant kullandım ancak ahşap işçiliği korumak istedim ve resim yaparken görebilen birinden daha hızlı elde edebileceğimi düşündüm. Sonra duvarlarla tavan arasına bant yapıştırdım. Yere plastik koydum, fırçaları ve silindirleri açtım, boya kutularını ve birkaç boya tepsisini çıkardım ve yakında kızımın hayalindeki yere dönüştüreceğim odanın kapısını kapattım.

Ama sıra o boyayı açıp silindire koyup duvarı boyamaya gelince kalbim dondu. Odayı boyama düşüncesi bana enerji verdi. O fırçayı elime alıp zaten boyanmış bir duvarı mahvetme düşüncesi beni korkuttu. Kızımın onuncu doğum gününe layık bir şey yaratma hayalimi gerçekleştirecek miydim yoksa hepimizi utandıracak bir onuncu doğum günü hatırası mı yaratacaktım? Bir tabureye oturdum ve ağlamaya başladım. Terliyordum, titriyordum, ağlıyordum ve yapmayı taahhüt ettiğim şeyden kolay bir çıkar yol düşünmüyordum.

Sonra cep telefonum çaldı ve büyük kızım Megan odanın nasıl olduğunu görmek için uğrayacağını söyledi. Ona aklımı yitirmek üzere olduğumu ve korkularımın beni felç ettiğini söylemeye başladım ve sonra aklıma geldi. Tanrı, dile getirmediğim duama bir cevap veriyordu. Megan geliyordu. O bana yardım edebilirdi. Ben üzerime düşeni yapacaktım ama zor kısımları yapmak, işimi denetlemek ve işleri berbat etmediğimden emin olmak için orada olacaktı. Yine de sözümü tutabilirdim ve kimse başarısız olmaktan ne kadar korktuğumu bilmek zorunda kalmayacaktı.

Geldiğinde Megan tüm hazırlıkları yaptığımı ama henüz duvara başlamadığımı gördü. Ona proje hakkında gergin olduğumu söyledim ve beraber bir kızlar gecesi yapmayı, pizza sipariş edip anılar ve hikayeler anlatıp hem gülüp hem laflarken birlikte kız kardeşinin seveceği bir hediye yaratmayı teklif ettim. Geceyi birlikte geçirmek konusunda pek hevesli değildi, bana Cuma gecesi olduğunu ve arkadaşlarıyla planlarının olduğunu hatırlattı. Yine paniklemeye başladım ve gösteriyordum. Endişeden delirmek üzere olduğumu fark eden Megan, ona bebekliğinden beri söylediğim şeyleri bana tekrar etmeye başladı. Ona, kafama koyduğum her şeyi yapabileceğimi söylediğimi ve körlüğün bir şeyi yapma şeklimi yalnızca farklı kıldığını - daha iyi değil, daha kötü değil, sadece farklı kıldığını hatırlattı. Her zaman sözümün eri olduğumu, ailemi asla hayal kırıklığına uğratmadığımı ve olduğum anneyle çok gurur duyduğunu söyledi. Abbey'i hayal kırıklığına uğratmamın hiçbir yolu olmadığını, o odayı mükemmel bir şekilde boyayabileceğimi ve kendimi toparlamam gerektiğini, sanatsal işleri yapmayı ne kadar sevdiğimi hatırlamam gerektiğini söyledi. Hafta sonu bittiğinde, hepimiz için kıymetli bir hatırayı geride bırakacağımızı söyledi. Bu sözler her ne kadar anneliğim ve körlüğüm hakkında çocuklarımdan duymak istediğim sözler olsa da korkularımı gidermeye yeterli değildiler ve bana yardım etmesi için Megan'a yalvardım.

Acınası itirazlarımı dinledikten sonra Megan bana döndü ve "Tamam, sana yardım edeceğim" dedi ve hemen boya tenekesine ve silindire gitti. Silindiri kutuya daldırdı ve duvara boya sürüldüğünü duyunca rahat bir nefes aldım. İş birlikte yapacaktık. Fırçalarını verip tepsilere boya dökebilirdim ama boyamayı o yapabilirdi ve harika bir iş çıkarırdık. Ama

sevincim kursağımında kaldı. Bir sonraki duyduğum şey, silindirin tekrar tepsisine yerleştirildiği ve Megan'ın "Tamam anne. Ben başlattım. Sıra sende. Hoş çakal!" demesiydi.

Güldüm ve titreyen bir sesle, "Ah Megan, benimle dalga geçme. Bu gece dayanabileceğimi sanmıyorum" dedim.

"Ben dalga geçmiyorum" dedi. "Anne, bugün Cuma gecesi ve benim planlarım var. Abbey'e bunu yapabileceğini söyledin ve yapabilirsin. İki aydır planlıyorsun. Bu sadece boya; hiçbir şeyi bozamazsın. Ve yarın nasıl olduğunu görmek için geleceğim. hoş çakal. Seni seviyorum." Bir kucaklama ve bir öpücükle, kapıdan çıktı.

Yine yalnızdım ama şimdi Abbey'in eskiden beyaza boyanmış duvarında büyük pembe bir şerit vardı. Bu yolun geri dönüşü yoktu. Sonunda kendimi toparladım, Megan'ın söylediklerini düşündüm, sessizce Tanrı'nın yardımı için dua ettim ve resim yapmaya başladım. Bütün gece ve ertesi günün çoğunu boyayarak geçirdim. Duvara kelebeklerin şeklini yerleştirmek için özel olarak yapılmış bir damga kullandım, her birinin uçuş halindeki kelebeklerin görünümünü vermesi için her birinin biraz farklı bir açıyla gitmesine dikkat ettim. Kelebeklerin birbirlerine çok yakın veya çok uzak olmalarının amaçlanan etkiyi mahvedeceğinden aralarındaki boşluklara dikkat etmem gerekiyordu.

Cumartesi gecesi geldiğinde duygularım kaynayan bir kazan kadar karmaşıktı; bitkinlik, coşku, gurur ve korku ile Megan'ın geri dönmesini ve bana her zamanki dürüst ve sivri dilli üslubuyla fikrini vermesini bekliyor, endişeleniyor ve söyleyeceklerinden korkuyordum. Odaya girdiğinde, hiç hissetmediğim kadar gergin hissettim. "Hey anne, harika görünüyor! Bu şimdiye kadarki en iyi hediye olacak. Abbey çok heyecanlanacak."

Tekrar ağlamaya başladım ama bunlar korku gözyaşları değil, rahatlama gözyaşlarıydı. Abbey Pazar günü eve gelip odasına baktığında hissettiği sevinci sadece söylediklerinde değil, sesinde duyabiliyordum. Sürekli, "Teşekkür ederim anneciğim, ah teşekkür ederim anneciğim. Bu şimdiye kadarki en iyi doğum günü hediyem!" Kabiliyetimi aşan bir işe kalkıştığıma, altından kalkamayacağım bir söz verdiğime dair tüm korkulardan ve endişelerden sonra kendimi

fevkalade mutlu hissediyordum. Küçücük sesinde şaşkınlıktan ya da hayretten tek bir eser yoktu - sadece tam olarak almayı istediği doğum günü hediyesi için verilen takdir. Yine ağladım. Bu sefer sevinç gözyaşları döktüm - on yaşındaki çocuğuma hayatı boyunca hatırlayacağı bir hediye vermişim. Yapacağımı söylediğim şeyi yapmışım - tıpkı onun yapmamı beklediği gibi.

İnsanlara her zaman körlüğün iki sorun oluşturduğunu söyleriz; biri fiziksel görme eksikliği, diğeri ise bizim ve diğerlerinin kör olmaya verdiği tepkidir. Ulusal Körler Federasyonu'nda yaptığımız şeylerin büyük bir kısmı, söylediğimiz sözler ve görebilecekleri eylemlerle halkın tutumlarını değiştirmeyi hedefliyor ancak halkın kabulündeki değişim kadar büyük bir şeyi ölçmek zor. Daha kolay görebildiğimiz şey, çocuklarımıza körlük hakkında inandığımız şeyleri anlatırken öğrendikleri gerçekliktir ve onlar da bu sözleri her gün ve her yıl gördükleriyle karşılaştırırlar. Kızım Megan, körlüğün hayatımda oynadığı rol hakkında ona söylediklerime inanmıştı ve her şeyi yapabilme konusunda söylediklerimi doğru olarak kabul etmişti. Daha sonra, kendimi aşağıladığım ve yeteneklerimin ötesinde bir şey yapmaya söz verip vermediğimi sorguladığım bir zamanda bu inancı bana yansıttı veya tekrarladı. Başarabileceğimden o kadar emindi ki beni yalnızca tek bir yöne -ileriye- giden bir yola yerleştirdi ve o yolda tek başıma ilerlemem için beni yalnız bıraktı.

Mukaddes Kitap bize vermenin almaktan daha güzel olduğunu söyler ve ben bu gerçeğin yaşayan bir örneğiyim. Kızım için o yeni dekore edilmiş oda, keyif aldığı, değer verdiği ve arkadaşlarına gururla gösterdiği bir şeydi. Ama kısa süre sonra artık on yaşında değildi ve alt katta daha büyük bir oda istedi. Şimdi üniversitede, yeni dekore edilmiş oda değerli ama uzak bir anı. Ama benim için o odanın resmi her zaman aklımda kalacak ve temsil ettiği başarı bana yapabileceğimi düşündüğümünden daha fazlasını yapabileceğimi, başkalarını yapabileceklerini düşündüklerinin ötesine geçmeye teşvik etmem gerektiğini ve rahatsızlığın bazen gerçek başarının sevincini bulmak için gerekli bir bileşen olduğunu hatırlatıyor. Körlük hakkında düşüncelerim neredeyse en küçük kızıma şimdiye kadar verdiğim en iyi hediye vermeme engelleyecekti ama bunu en büyük kızımın inancı, yeteneğime olan güveni ve elimden gelenin en iyisini yapmaktan daha azını kabul etme konusundaki isteksizliği, bu hikayeyi hayatımın değerli hikayelerinden biri yaptı.

Mahallenin Delisi 2

A_Normal_Norm

anormalnorm@yahoo.com

Sayı: 110, Nisan 2023

Türkiye’de “mahallenin delisi” diye bir deyim ve işaret ettiği bir olgu var. Kimilerinin hakaret olduğunu zannettiği bu ifade çok ciddi bir gerçekliğe işaret ediyor. O veya bu sebeple tedavi desteğinden yoksun kılınmış ve muhitin insafına bağlı koşullarda yaşayan psikososyal engelliler.

Eğer herhangi bir nöroçeşitlilik ya da bizatihi “deli” olduğunuz için mahallenizde, güvende olmanız gereken bölgede “deli” muamelesi gördüyseniz bu isimlendirme sizin için tetikleyici olabilir. Doğal olarak...

Ama mevzuya biraz soğukkanlıca ve belli bir mesafeden bakarsak bahsettiğimiz deneyimin insan haklarının neresine düştüğünü görmeye başlayabiliriz.

Tabii ancak “Bizde delileri severler, mesela köyün delisi...” palavrasına tutunma hevesimiz düşükse fark ederiz bazı tutarsızlıkları.

Zira mahallenin delisi olarak tanınan psikososyal engelli esnaf, komşu, akraba demeden bazı iyi insanların iyi niyetli destekleriyle hayatını sürdürür, dolayısıyla bu yerli ve milli yalanın tuzağına düşmek de olağandır.

Kimi gıda desteği sunar, kimi kıyafet verir o deliye. Bazısıysa desteğini onunla selamlaşarak, havadan sudan sohbet ederek gösterir. Yani muhitten herhangi bir insan yerine koyarak...

Gelgelelim mahallenin delisi aynı zamanda muhitin bir kısım zorbasının “Şuna bak!” diye işaret ettiği ve etrafını da onunla dalga geçmeye çağırdığı bir engellidir. Kiminin tikleri,

diğerinin öfkelenmesi, berikinin takıntıları birileri için komiktir ve muhatap zaten tam insan olmadığı için kendisiyle gönlünce dalga geçilebileceğini zannedenler hep vardır.

Epigenetik, travmalar vs. derken bir tesadüf nöroçeşitli olarak doğmuş o kronik psikiyatri hastası, birileri için fena halde karikatürdür.

Haysiyeti olabileceği, etrafta ailesinin tanışlarının olabileceği akla gelmez, gülmek için vesile kılınacak bir nesnedir. Zaten bir kişiye “deli” dendiğinde insana dair birçok şey akla gelmez ve sağlamcı, damgacı yalanlar işlemeye başlar zihinlerde.

Akla gelmeyen sorulardan bir tanesi bu mahallenin delisinin neden bütün gün sokaklarda dolandığıdır. Belli saatlerde evine çekilebilen deli, mesela Belediyeci Hakan, ne hikmetse bütün gün sokakları tavaf ediyor olabilir.

Eğer durum böyle ise hemen şüphelenilmesi gereken şeylerden bir tanesi, onun barınmasını sağlayan ailenin onu evde istememe ihtimali.

Hakan Abi oradan buradan bulduğu eşyaları kapısını tıklattığı ve onu kovalamayan kişilere satarak, bazı kişilerin de çöplerini atarak ya da eşyasını taşıyarak para toplamakla geçiriyor. Yaz kış demeden akşam dokuza ona kadar evine giremiyor. Kendi anahtarı yok.

Gün içinde bir yerlerde çorba içerse içer ama o para ona değil ablasına ve eşine ait. Tıpkı malulen emekli maaşına el konduğu gibi Hakan Abi'nin topladığı paraya da el konuluyor evinde. Çarşıya yaklaştıkça dalga geçenlerin, suratına gülenlerin arttığı Hakan Abi, maddi istismar altında yaşayan bir psikososyal engelli.

Aslında Hakan Abi şanslılardan. Yazları da ailesinin yanında kalabiliyor. Yaşadığım semtte her yaz deli sayısında bir artış yaşanıyor. Evi barkı olduğunu bildiğimiz bazı deliler de aileleri tarafından “Nasıl millet besliyor, yazın üşümez de” diyerek sokağa atılıyor.

Gerçi kendi semtinde olmak da avantaj sayılır hani. Çünkü her yaz çevre ilçelerden semtimize bırakılan yabancı deliler var bir de. Sonbaharın gelmesiyle aileleri gelip alıyorlar. Yaz boyunca esnaftan dayak mı yediler, uyumaya çalıştıkları yere polis mi çağrıldı, aç mı kaldılar?.. Dert değil.

Adını henüz öğrenemediğim bir genç var bir de semtimizde. Kırk yılda bir karşılaşıyoruz ve her sohbetimizde bir köpek seviliyor oluyor. Köpekle dolaşan ya da sokak köpeği seven herkesi sohbet arkadaşı ediyor kendine. Kendi köpeğinin nasıl kaçırıldığını anlatıyor her karşılaşmada. Üzüntüsünü, özlemini adını koyarak paylaşıyor. Aslında psikososyal engelli mi başka bir nöroçeşitliliği mi var, bilemediğim bu gence arkadaşımın verdiği tepki “Ya köpeğimi kaçırsa, çok korkuyorum.”

Hayatın doğalında köpek sevgisini, üzüntüsünü, özlemini öyküleyen kimseden korkmayan arkadaşım, mahallenin bu delisinden korkuyor çünkü aklievvelciliğin* birinci kuralı “Deliler tehlikeli” ön kabulünden vazgeçmemektir.

Mahallenin delilerinin sık karşılaştığı sorunlardan biri, farklı davranışları nedeniyle polisle muhatap edilmeleri. Ki bu denk geldiğiniz memura göre tehlikeli de olabilecek, şanslıysanız teskin edici de olabilecek bir deneyim. Ancak yeterince şanssızsa bir engelli, polisin onu zorla bakım evi veya bölgenin akıl hastanesine sevki de söz konusu olabilir. Zorla tedavinin hayırlı sonuçlara vesile olmadığı Dünya Sağlık Örgütü tarafından da kabul ediliyor olmasına rağmen bir komşu veya yabancı nedeniyle iyi-kötü düzeninden koparılmak ve zorla psikiyatrik tedaviye maruz kalmak iyileştirici değil, tıbben zararlı kabul ediliyor bir süredir.

Geçenlerde bana dokuz metre mesafede oturan ve esnafça zararlı kabul edilen bir başka deli için polis çağrıldı. Polisi çağırınlar onun evinin bir sokak ötesindeki marketin çalışanları. Yani onun kimin nesi olduğunu da huyunu suyunu da bilen kişiler. Sebep, marketin dört metre ötesinde bağırarak küfrediyormuş. Tabii ki hoş değil, değil de hepimiz biliyoruz ki Umut genelde sinirli dolandır. Bir kısım halüsinasyonla sıkı bir kavgaya tutuşmuş halde yürür ve arada küfürlü de konuşur. Tam yanından geçerken azıcık duyarsınız o diyalogları.

Belli ki bu sefer çok dolmuş ve her zamanki kavga repliklerini kendi kendine anlatacağına haykırmak istemiş. İzini sürdüğüm, hikayelerini dinlediğim 12 senede Umut'un kimseye vurduğu, saldırdığı ya da bağırdığı kimse yok. Gene de ona polis çağırıldı. Çünkü Umut, mahallenin “zararlı” olarak işaret ettiği delilerden.

Umut, %60 engelli annesi ve zihinsel engelli kardeşiyle birlikte sefalete terk edilmiş bir evde yaşıyor. Annesi zamanında bu evde fuhuş ile geçindirmiş oğullarını. Benim tanıklığım döneminde fuhuş artık bitmiş, onun yerine hurdacılık başlamıştı. Oradan buradan çaldıkları veya buldukları demir parçaları almaya bir kamyon geliyor belli aralıklarla. Umut bu eve bazı insanlardan aldığı sütü, yoğurdu, suyu taşıyor sıklıkla.

Polisin müdahale ettiği günden beri Umut ortalarda yok. Muhtemelen bir bakım evine tıkalandı. Açıkçası Umut zorla evinden, ailesinden alınıp bir yerlere kapatılmaktan, saçının kazınmasından pek hoşlanmıyor. Çünkü Umut ne zaman bir yerlere kapatılıp sonra saçları kazınmış geri dönse hiç yapmadığı bir şey yapıyor. Sokağa işiyor. Sadece birer kere, bakım evi ya da hastanede tedavi sonrasında.

Zaman zaman acı dolu çığlıkların da geldiği bu aile evinin etrafındaki esnaf ve komşular ne Umut ile ne annesi ya da kardeşi ile selamlaşıyor. Bugüne kadar kuru ekmek vermişlikleri yok o evdeki üç engelliye. Turizm sahnesini bozan bu evin bir an önce boşaltılmasını istiyorlar sadece. Artık bu üç engelli nereye giderse gitsin.

Bu arada sizce ben Umut'un, annesinin ve kardeşinin engellilik oranlarını niye biliyorum yahu? Aslında ben Umut'un kullanmadığı ilaçlarının adını, yaşını, soyadını da biliyorum. CİMER sağ olsun... Bir dönem bir arkadaşla oturduk CİMER'e yazdık. Bu evde maddi istismar ve şiddetten şüpheleniliyor diye. Bize cevaben “Onu tespit edemedik, bunu tespit edemedik” diyen ve tüm mahrem bilgilerini ortaya döken bir cevap geldi. İster mahallenin ister kendinizin delisi olun, devletin hasta/engelli mahremiyetiyle ilgili durum bu.

Sağlık ve engellilik durumları, ekonomik koşulları ilçe sosyal hizmet uzmanlarıncada belediyece de bilinen bu üç kişilik aile, kaderleri içinde debeleniyor ve hijyen yokluğu, açlık,

zaman zaman da şiddet yaşamaları kimsenin umurunda değil. Yazlar hariç... Turizm sahnesini bozmaları istenmediği için devlet sadece yazları bakıma ya da tedaviye götürüyor iki kardeşi. Niyeyse bugüne kadar kışın tedaviye gönderilmişlikleri yok.

Gördüğümüz gibi buralarda çok fazla “mahallenin delisi” var... Maddi istismar, cinsel istismar, şiddet, mobbinge varan itibar linci gibi şahane deneyimlerden birine denk gelmeleri oldukça olası ve “Bizde delileri severler” yalanının üstünü örttüğü gerçekler ne yazık ki bu derece çirkin.

Hemen her sene iki üç tanesi anaakım medyaya düşen “köyün delisi” durumları var bir de. Köyde yaşayan zihinsel veya psikososyal engelli genç kadın ya da erkeğin topluca, senelerce köyün cinsel ihtiyaçları giderme nesnesi ilan edilmesi...

Anlattığım hikayelerin detaylarını öğrenmek için kasabanın yerlilerine sorular sorduğumda en çok karşılaştığım cümle, “Bu yeni bir şey değil ki!” Mide bulandırıcı bir sürü detaylarla bezeli bu insan hikayelerinin en acı yanı bu benim için.

“Mahallenin, köyün vs. delisi” diye anılan psikososyal engelliler çeşit çeşit ihmal, hak ihlaliyle yaşarken onlara yapılan her muamelenin doğal ve olağan olması. Detaylardan haberi olan devlette görevli veya değil onlarca, yüzlerce insanın umursamadığı bir şiddet sarmalında yaşayan psikososyal engelliler hiç kimsenin “engelli kardeşi” dahi değil. Onlar Türkiye’nin sevdiğini iddia ettiği bir avuç “deli.”

Dipnot:

Aklievvelcilik (Sanism), kendini “normal” addeden kişi, kurum ve toplumların lehine işleyecek şekilde nöroçeşitli, psikososyal ve zihinsel engelli veya psikiyatrik süreçler yaşayan yurttaşlara yönelik bilinçli ya da bilinçsizce uygulanan önyargılara dayalı sistematik ayrımcılık türüdür.

Aklievvelcilik; mantıksız mitler, klişeler, hurafeler, kalıp yargılar, sözel ve davranışsal mikro saldırganlıklar aracılığıyla sosyal, ekonomik, eğitim, sağlık gibi alanlarda eşitsizlik, hak ihlalleri ve adaletsizlik üretir.

Damgalama (Stigma) ve kişiyi kontrolünde olmayan belirtiler üzerinden etiketlemek aklievvelciliğe hizmet eden önemli bir araçtır.

Hangi Yetkiyle?

Burcu İpek

burcuipek2004@gmail.com

Sayı: 112, Haziran 2023

Sağlamcı ideolojilerin engelliye korunmaya muhtaç görmesi sebebiyle, hak temelli yaklaşımdan uzak "Hepimiz engelli adayız"a dönüştürmesi hâli de kaçınılmaz oluyor. Çünkü biz ve öteki durumu oluşturuyor bu bakış açısı tepeden tepeden! Kardeşlik söyleminin de ne kadar kof bir söylem olduğunu yeni atlattığımız seçim döneminde neredeyse yok denecek kadar az engelli aday gösterilmesiyle gördük üzülerək, öfkelenerek.

“Biz sizi koruyalım, sevelim, dua edelim ama haklarınızın eksik bırakılması noktasındaki taleplere "Ona sıra gelene kadar”dan başlayıp "Şimdi gündem çok yoğun”a uzanan küstahça bir öteleme ile karşılık verelim.”

Eee peki şimdi değilse ne zaman? Bunun sırasını, vaktini nasıl siz belirliyorsunuz? Mesela hangi yetkiyle? Sevginin her engeli aşması yetkisine dayanarak mı? O artık hiç tutmuyor ayrıca.

Sağlamcı bakış açısı, engellenmişliği doğal ve doğal kalması gerektiği üzerinden şekillendirdiği için çok da bir şeyleri değiştirmeye gerek görmüyor. Engelli yolu diye sorulduğunda bir belediye başkanı, “Biz elinden tutar götürürüz. Her yol bitti de engelli kaldı” diyecek kadar ayarsızlaşabileceğine inanır.

Yeni vekil olan eski bir gazeteci, “Otistik Medya” diye yazı yazıp ardından gelen eleştirilere hakaretlerle cevap verecek cüreti bulabilir. Zaten seçim dönemlerinde çoğu siyasi inci gibi dökülür hep. ”Kör sağır iktidar, dilsiz medya” uzar gider.

En son bir siyasi yine “O da çıksın konuşsun, engelli mi?” diye bir tweet attı. Buna gelen tepkileri kendisi hariç herkes aklama derdine düştü. “Öyle demek istemedi ablası” kıvamında açıklamalardı çoğu tabii ki. Kendisi açıklama yapmaya gerek bile duymadı. Zaten açıklasa ne olacak? Klâsik “Ben onu hakaret için demedim, o amaçla söyler miyim?” Genel sağlamcı kalkanıdır. Daha ileri gidip "Ben 'onları' severim, ailemde/akrabamda var"a kadar uzar mevzu. “Benim de Kürt arkadaşlarım var, Alevi komşularım da var” kalkanı gibi. Sağlamcılık; ırkçılık, homofobi, cinsiyetçilikten pek farklı değildir zira. Bir açıklama yapmaya gerek duymayan bu zatların çoğu engellilere dair belirlenmiş özel günlerde iki fotoğraf, bir-iki özlü sözle günü kurtarıp “Yanımdayım” mesajını vermiş olacak nasılsa! Oysa sayıları milyonlar olan engelliler ve yakınları olarak siyasi temsiliyeti olanların daha açıklayıcı, ayrımcı tabirleri hayatından çıkardığı bir politika yürütebileceğini görmek isterdik. Olması gerektiği gibi yani.

Kapsayıcı politikalar, hak temelli yaklaşımlar, dönüşümler elbette mümkün. Fakat öncelikle o içinizdeki kibir abidesi sağlamcıyı ortadan kaldırarak mümkün. Biz durmaksızın bu meseleyi takip edeceğiz, ta ki siz anlayana kadar. Çünkü öteleyip ertelediğiniz yurttaşlık haklarımızı ancak zihninizdeki algıyı dönüştürerek lütuf kapsamından çıkaracağımızı biliyoruz.

Hukuk Yanımızda Mı Karşımızda Mı?

Engin Yılmaz

engin_yilmaz@yahoo.com

Sayı: 113, Temmuz 2023

Bankada basit bir işlem yapmak isterken duyduğunuz bir ses, “İki tanığımız olmadan işleminizi yapamayız.” Noterde bir vekalet sırası, “Ama siz imza atamazsınız” diyen bir sözde yetkili. Uçaktan hızla inip toplantıya yetişme telaşı, “Daha sizi almaya gelmediler, oturun lütfen” diyen bir kabin görevlisi. Sınavı kazanıp hayalindeki işe girme heyecanı. İşini yapmaya engeli yoktur raporu vermeyen bir doktor heyeti.

Farkında mısınız? Ne çok yerde, ne çok sıradan olayda buluyor bizi ayrımcılık. İşin kötüsü tüm bunlar sözde bizi korumak, himaye etmek adına çıkarılan yasa, yönetmelik, genelgelere yani hukuka dayandırılıyor. Karşı çıkma hakkınız yok çünkü her bir muamele ardında yasal bir gerekçe var. Metrolardaki kılavuz izler bile yalnızca asansöre ve yürümeyen merdivenlere götürüyor sizi mesela. Çünkü yürüyen merdiven, bir taşıtmış ve güvenlik riskini alamazmış işletmeler. Kim bilir hangi kurumun, hangi yönetmeliğine dayanıyor.

Tur rehberi bile sizinle bir doğa yürüyüşüne çıkmayı reddedebiliyor örneğin. Görünen amaç, sizi korumak; asıl gaye, başına dert almamak. Ama yine “Bir yasal yola başvursanız kesin haklı bulunursunuz” demesi güç.

Son örneği bu aralar gpt4 destekli yapay zeka betimleme testlerinde yaşıyoruz. Belki bu yazı yayınlandığında sorun çözümlenmiş olur ama neyle mücadele ettiğimizi anlayabilmek adına anlatıyorum mevzuu. Open Ai firması Be My Eyes uygulama geliştiricilerine geliyor ve görüntü betimlemeye ilişkin geliştirmelerini test etmek için işbirliği yapmaya başlıyorlar. Bir beta grubu oluşuyor. Aralarında ben de varım. İlk sonuçlar olağanüstü heyecan verici. Yapay

zekanın hayatımızı ne kadar kolaylaştırabileceğinin örneklerini yaşamaya başlıyoruz. Ama bu aralar bir şey oluyor. Yine devreye hukuk giriyor. İnsan yüzlerinin kullanılması yasal sorun yaratıyormuş. Bu bize ne olarak mı dönüyor? İçinde insan yüzü bulunan tüm fotoları gönderdiğiniz an karşınıza bir hata mesajı çıkıyor. “İçinde insan olan görseller desteklenmemektedir.” Bunların betimleme sorunu olduğu için gelmiyor mesaj. Tamamen hukuki bir yorumlama ve sorumluluk almama üzerinden yine bir kısıt.

Kör olmayanların fotoları görmesinde sorun yok, bizim için betimlenirken güvenlik ihlali oluyor. Ne büyük bir buluş. Dediğim gibi halen beta sürecinde olan, belki de çoktan çözümlenecek bir sıkıntı ama kafalar aynı. İş başvurusunda, hastane sırasında, uçak koltuğunda, bir biçimde karşınıza çıkarılan bir madde hayatınızı içinden çıkılmaz şekilde etkiliyor.

Sorun şu: Hukuku yapanlar arasında bizler yokuz. Kendine “sağlam” diyenler var. Haliyle onların çıkardıkları yasa ve yönetmeliklerde de bizler yokuz. Mecburen adımız geçtiğinde de “bağımlı, yetersiz, cinsiyetsiz” algılarını aşamayan maddelerle temsil ediliyoruz. Bize biçilen yegane rol; yardım edilmesi, bakımının yapılması, korunması, kollanması gereken bozuk insanımsı varlık olmak. Birey zaten değiliz. O yüzden refakatçi, tanık, vasi kelimeleriyle sıkça anılıyor adımız. Bizden beklenti, itaatkar uysallar olarak bize uzatılan eli tutmak, rıza göstermek, minnet etmek, nankörlükten uzak durmak. Aksi durumlar bir çıkıntı olmamıza neden oluyor.

Tüm bunlar beni yazının başlığına getiriyor. Evet, ben kendini “sağlam” diye niteleyenlerin yazdıkları hukuku yanımızda görmüyorum. Bizi daha da öteki, daha da aciz, daha da bağımlı yapan düzeni yeniden üretmenin önüne geçemiyor; tersine o düzeni sağlamlaştırıyor. Toptan bir paradigma değişikliği olmadan hayatımızda hukuk, üzgünüm ki mücadelemize sürekli çelme takan bir unsur olmaya devam edecek. Bu paradigma da bizim için biz olmadan çıkan kanunlar değil, bizimle biz tarafından yapılan hukukla mümkün.

Adaletim Nerede?

Sevgi Mart Göcen

sevgi.mart@gmail.com

Sayı: 105, Kasım 2022

Merhaba sevgili dostlar, yine dertleşmeye geldim sizlerle. Evet, bizim adaletimiz nerede?

Yaklaşık 19 yıllık avukatım. Bu sürenin 15 yılı aktif avukatlıkla geçti. Görev yaptığım her ilde hem o il barosuna hem de adliyelerde bulunan adalet komisyonlarına, bina erişilebilirliğinden personel tutumuna kadar dert anlatmaya çalıştım. Peki, “Geldiğin nokta ne?” dersanız, koskocaman bir “Hiç.” Bu bir kenarda dursun. Anladım ki bina erişilebilirliği konusunda arpa unu kadar dahi yol alamıyoruz. Hoş, bu yasal düzenlemeler ve bu denetim mekanizmasıyla ilerlememiz de imkansızın ötesinde ya neyse. “İmkansızın ötesinde” diyorum çünkü imkansız olsa, biz onu mümkün kılmanın bir yolunu buluruz.

Kişisel tutumları ne yapacağız? Herhangi bir yeti farkı olan avukatı, kendi idaresinde bir çocuk sanıp nerede duracağına karar vermeye kalkan mübaşirinden, sizi muhatap almayı yapacağınız işi katibine ya da mübaşirine anlatıp size aktarmasını isteyen hakime kadar kime, neyi anlatacağız?

Ya söylediğiniz şeylerin doğruluğuna güvenmeyip “Yanılıyor olabilir misiniz Avukat Hanım/Bey?” sorusuna muhatap olduğunuzda, yanılmadığınızı neden anlatmak zorundasınız?

Tanıklık yapacağınız dosyalarda engel durumu neden belirtilir? Elbette olayın niteliğine göre bazı durumlar için bu önem taşıyabilir. Ancak her dosya için bu açıklamanın yapılması neden gerekli? Neden tanık listesini gören hakim, “Hiç erkek tanık yok muydu?” sorusunu sorabilme özgürlüğünü buluyor kendinde. Taraflardan birisi kadınsa, neden bir adım yenik başlıyor adalet mücadelesine? Hani adalet dağıtıcılar herkese eşit davranmak zorundaydılar? Hani edilen büyük büyük yemin metinlerinde geçen eşitlik sözleri...

Ya adliyeye ilk kez yolu düşmüş sıradan vatandaşı ne yapacağız? Bir kere bina erişilebilirliği sıfır olduğu için aradığı yeri bulamayacak. Duruşma salonunda ne olup bittiğini anlaması zor olacak. Çünkü fırça atarken mikrofonsuz konferans verebileceğine inandıran hakimler, duruşma zaptı yazdırırken katiplerine dudak okuma eğitimi veriyor gibiler; sesleri tamamen içlerine kaçıyor. Zaten işaret dili vesaire bilgisini hiç aramayın, 15 yıldır ben bulamadım. Üstelik henüz yeni bitip hizmete açılmış adliye binalarının duruşma salonlarına tekerlekli sandalye ile girmek imkansız. Sonra adalete erişimden bahsediyoruz değil mi?

Milyon dolar harcayıp hizmete sunulan binaların gösterişli açılışlarını yapıyor, binlerce doları da o açılış törenlerine harcıyoruz. Kör avukat, duruşma salonlarında takip etmesi gereken ekranı okuyamıyormuş, kime ne? Sağır avukat, kendine seslenildiğini duyamıyormuş, ne gam. Tekerlekli sandalyedeki avukat, duruşma salonlarına ulaşamıyormuş, boş ver. Yeti farkı olan vatandaş, adliye binalarında aradığı yeri sora sora ilerlemek, kendini "normal" olarak nitelendirenlerin elinde oyuncak olmak zorundaymış, adalet yolunda olur o kadar... Valiliklerdeki komisyonlara şikayet edip sözüm ona herkese hizmet veren ve bu hizmeti de en üst düzeyde yaptığını iddia eden adliye binalarını denetletmeye, eksikliklerini tespit ettirmeye çalışıyorsunuz. Gelen ekibin, ilgili adalet komisyonu başkanından bir özür dilemediği kalıyor. Eksiklikler, forma kerhen işleniyor ve unutulup gidiyor. Sonra da "Adalete erişimde eşitliği sağladık" nutukları atılıyor. Takdir sizin...

Körlerin Şarkısı (1)

Burak Sarı

buraksari2014@gmail.com

Sayı: 105, Kasım 2022

“Biliyor musun ne oldu? Görmeye başladım. 600 yıldır resim yapacağız diye göz nuru döküyoruz. Her şey bir optik sorunu. Sınırlarımızın farkında mıyız? Çizgi, renk, model, perspektif, gölge ya da geometri. İzlenim, form. Hepsi de gözle ilgili, sanki başka organlarımız yokmuş gibi.”

İşte bizim güzelim yeti farklılığımız. Bin yıllardır herkesin derdi olmuş körlüğümüz, biricikliğimiz. Ceza, ödül, ayrıcalık... Herkes onu bir derviş hırkası gibi kullanıyor. Yanmaktan korktuğu için dokunamıyor, giyemiyor üzerine ama edebiyatından var oluyor. Tıpkı rakı masasındaki yancı gibi. Ne “günahı” paylaşıyor, ne de uzağına düşüyor. Az düşünüyor, çok biliyor. Sofraların değişmeyen dervişleri olan bizlerin de en az başkaları kadar düşünmeye hakkımız var sanırım üzerimizdeki hırkaya dair.

“Düşünüyorum, o halde varım.” Düşündüğüm için mi varım, düşündüğümü somutlaştırdığım için mi? Maddeden oluşan aklın soyuttan somuta evrilmesi yani yine maddeyle buluşması kaçınılmaz sonuçta. Bu yazıyı da birilerinin saçma sapan bir yakıştırması olan ve temcit pilavı gibi tekrarladığı “Felsefe” yapmak için yazmıyorum. Zaten felsefe, yapılacak bir şey de değildir kanımca.

Üzerimizdeki hırkaya yapışan algıların somut çıktısını deneyimlediğim için bunu yazıyorum. Yazının başında tırnak içerisindeki bölümü Carlos Fuentes’in “Körlerin Şarkısı” isimli öykü kitabından alıntılardım. Çok şey düşündürdü ve bu yazının doğumuna neden oldu. Ben de bu düşündüklerimi kolektif akla açmak, yancıları da kadeh tutmaya davet etmek için

kaleme aldım. Sonuçta bir elma bizi cennetten eder ama yeni bir dünyanın oluşumuna neden olur.

Başa dönelim. “Sanki gözden başka organ yok mu?” Görsel olanı gözsüz de başaramaz mıyız? Benim anladığım, yazar burada yeti farklılığı gerçeğini sağlam bir zemin üzerinde sunmuş okuruna. Keşke karşımda olsaydı. Onunla sohbet edebilmek için neler vermezdim. Görsel olana, görsel estetiğe, fildişi kulesindeki ressama meydan okuyor. Görmenin iktidarını sarsıyor, konfor alanını parçalıyor. Kitap satır satır zihnime akarken soyut, somut ile birleşiyor. Öykü kahramanımızla el ele dolaşyoruz somutun yanı başında. Önce Eşref Armağan’ı ziyaret ediyoruz. “Gözsüz de olur bu işler” diyor tuvali. Sonra tarihin kokusu üzerimize sinerken adımlıyoruz Beyazıt sokaklarını. Görmenin iktidarına meydan okuyan körlerin festivalindeyiz. Sanatçımız Mustafa Gülek’in denetiminde körler görsel bir sanatın ayrıntılarını deneyimliyor. Kör fotoğrafçılar projemizin de temeli atılıyor. Erişilebilir fotoğraf çekmeyi deneyimleyen yazarımız Eylem Yurtsever için “Türkiye’nin en iyi fotoğrafçısı olarak yetiştireceğim onu” diyor hocamız. Meksika’dan Türkiye’ye birbirini tamamlayan bir öykü gibi hissediyorum “Körlerin Şarkısını.”

“Resmi körün değneği olmaktan çıkarmalıyız” diye bir cümle geçiyor kitabın bir yerinde. İroni beni gülümsetiyor. Körlüğe dair ayrımcı bilinçaltının dışı vurumu olan bu söz, görmenin iktidarına meydan okumanın da bir parçasına dönüşüyor. Diyalektik böyle bir şey. Okyanustaki damlalar kadar sözüm var bu yazı için ama konuyu budaklandırmak istemiyorum. O nedenle şarkımızın yeni pasajlarını bir sonraki yazıya erteliyorum. Şarkıma ses olunsana. Aralık’ın soğuşunu beraber kiralım. Yeni ölçülerle buluşmak üzere.

İletişim Hakkı

Ersin Sınay

ersnsny@gmail.com

Sayı: 91, Eylül 2021

Temel bir insan hakkı olan iletişim, insanlığın en büyük güçlerinden biridir. Her birimiz iletişime geçme ihtiyacı duyarız; bazen sesimizi duyurmak için, kendimizi ifade edebilmek, hakkımızı savunmak için, bazen de aşık olmak veya acımızı mutluluğumuzu paylaşabilmek için.

Dil, insanoğlunun varoluşunun özünde yer alır. Bağımsızlığımızı sağlamak için kullandığımız dilimiz; başkalarına muhtaç olmadan kendi tercihlerimizi yapabilmek, kendi kararlarımızı alabilmek için bizim en dayanıklı yol arkadaşımız olur.

İletişime geçmek için sözel veya sözel olmayan iletişim metotlarından yararlanırız. Sözel iletişim özetle: Kişinin artikülatorlerini (ağız, diş, dudak vs.) ve sesini kullanarak kendini ifade edebilmesidir. Bunun dışında karşımızdaki kişiyle iletişim kurduğumuzda, söylemek istediklerimizi yalnızca seçtiğimiz sözler ile değil, gözlerimizle, yüz ifademizle, beden hareketlerimizle, ses tonumuzla, mesajımızdaki vurgularımız ile de söyleriz. Konuşulan dil dışında kullandığımız ifade imkanlarını da “sözel olmayan iletişim” olarak ifade ederiz.

Kişinin söze ihtiyaç duymadan kendisini ifade edebildiği sözel olmayan iletişim yapıları olan jest, mimik, el, kol hareketleri gibi beden hareketleri aslında bebeklikten itibaren sürekli kullanılmaktadır. Yapılan çalışmalarda, konuşan ve dinleyen arasındaki alışverişin %7’sinin kelimelerle, %93’ünün beden dili ile olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla etkili iletişim kurabilmenin yolu hem sözel hem sözel olmayan birçok metottan yararlanmaktır.

Nörolojik, anatomik, genetik veya sebebi bilinmeyen birçok nedenle birçok kişi iletişime geçmek için sözel iletişimi kullanamamaktadır. Sözel iletişimi kullanamayan bireyler için alternatif iletişim metotları önerilir. Ayrıca sözel iletişime geçebilen birçok kişi, iletişimin sürekliliğini, yeterliliğini ve akıcılığını arttırmak için destekleyici iletişim sistemlerinden yararlanabilirler. Sözel iletişim dışında kullanılabilen tüm iletişim metotlarına Alternatif ve Destekleyici İletişim (ADİS) denir.

Sözel iletişime geçememek ile iletişime geçmek istememek veya söyleyecek bir şeyi olmamak aynı şey değildir. Dolayısıyla herhangi bir sebepten dolayı sürekli olarak veya ara ara sözel iletişim kullanmayan kişilerin etkili, istikrarlı ve yeterli alternatif ve destekleyici iletişim sistemlerine (ADİS) ulaşabilmeleri bir haktır. Çünkü genel olarak iletişim bir haktır!

Kişi sözel olarak iletişime geçemediğinde, genellikle diğerleri, o kişinin yeterlilikleri, potansiyelleri, düşünme ve öğrenme yetenekleri hakkında yargılarda bulunurlar. İletişim hakkı sağlanmayan engelli kişiler için hayat imkanları sınırlı kalır; yani ihtiyaçlarını belirtmek, sosyal ilişkiler kurmak, bilgi paylaşımında bulunmak için fırsatları sınırlıdır.

Kompleks iletişim ihtiyaçları olan bireyler için müdahalenin nihai amacı, bu bireylerin iletişim gücüne erişebilmeleri için iletişimsel yeterliliğin gelişimini desteklemektir; başkalarıyla etkileşimde bulunmak, çevreleri üzerinde bir etkiye sahip olmak ve topluma tam olarak katılmak gibi. İletişimsel yeterlilik, kişilerin hayat kalitesini artırmak ve kişisel, akademik, mesleki ve sosyal hedeflerini yerine getirebilmek için başlıca gereksinimdir.

Bu genel iletişim hakkını detaylı bir şekilde açıklayabileceğimiz, engelli kişilerin dahil olduğu tüm günlük etkileşim ve müdahalelerde, kişinin kendi hayatına ve çevresine tam olarak katılabilmesi için gerekli olan temel iletişim hakları:

- Sosyal çevre oluşturma, sosyal etkileşime ulaşım, sosyal yakınlığı koruma ve sosyal ilişkiler kurma hakkı.
- İstenen nesnelere, eylemleri, olayları ve kişileri talep etme hakkı.
- İstenmeyen nesnelere, eylemleri, olayları veya seçimleri reddetme veya itiraz etme hakkı.
- Kişisel tercihleri ve duyguları ifade etme hakkı.
- Anlamlı alternatiflerden seçim yapma hakkı.
- Yorum yapma ve görüş paylaşma hakkı.
- Bilgi isteme ve verme hakkı.
- Kişinin hayatındaki kişi ve olaylar hakkında bilgi sahibi olma ve katılım hakkı.
- İletişimi geliştiren müdahale ve desteklere erişim hakkı.
- İstenen sonucun gerçekleşmediği durumlarda dahi iletişim edimlerinin kabul edilmesi ve yanıtlanması hakkı.
- ADİS ve yardımcı teknoloji hizmetlerine ve cihazlarına her zaman erişim hakkı.
- Akranlar da dahil olmak üzere diğer insanlarla tam iletişim ortakları olarak katılımı teşvik eden çevresel bağlamlara, etkileşimlere ve fırsatlara erişim hakkı.
- Onurlu, saygılı ve nezaketli bir şekilde muamele görme hakkı.
- Başkalarının adına konuşmaması ve doğrudan muhatap olma hakkı.
- Açık, anlamlı, yeterli, dinamik ve kültürel olarak uygun iletişime sahip olma hakkı.

Engellilerin Haklarına Dair Sözleşme'nin (Birleşmiş Milletler, 2006) 21. maddesi özellikle engelli kişilerin iletişim haklarına odaklanmaktadır:

- İfade ve görüş özgürlüğü ve bilgiye erişim:

İletişim temel bir insan hakkıdır ve bu hak, uluslararası düzeyde ilk kez İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 19. maddesinde ifade edilmiştir:

- Herkesin fikir ve ifade özgürlüğü hakkı vardır; bu hak, müdahale olmaksızın fikir sahibi olma ve sınırlardan bağımsız olarak herhangi bir medya aracılığıyla bilgi ve fikir arama, alma ve verme özgürlüğünü içerir (Birleşmiş Milletler, 1948).

Bu güçlü ifade, tüm insanların iletişim kurma hakkına sahip olduğunun altını çiziyor. Madde 19, sadece hakim iletişim biçimi içinde etkili bir şekilde iletişim kurabilen insanlar için bir hak değildir. Yaşları, statüleri, yetenekleri veya iletişim kapasiteleri ne olursa olsun tüm insanlar mesaj alma ve iletme, fikir sahibi olma ve kendilerini ifade etme hakkına sahiptir.

Kişi sözel iletişime geçemiyor veya geçmiyor diye iletişimsel erişilebilirliği ve iletişim hakkını göz ardı etmek maalesef günlük hayatımızda sıklıkla karşımıza çıkan, affedilemez bir insan hakkı ihlalidir. Kişi; hayat şartları, sosyal hayatı ve çevresi, eğitimi, güvenliği, politik kararları, terapi süreci ve planı, medikal ihtiyaçları ve daha fazlası gibi birçok konu ile ilgili fikir sahibi olmalı, düşüncelerini, istek ve ihtiyaçlarını dile getirebilmeli ve kendi hayatında aktif bir rol alabilmek için sözel olmayan iletişim metotları ile bu haklarına erişebilmelidir.

Bunun için alternatif ve destekleyici iletişim sistemleri hakkında farkındalık çalışmalarını devam ettirerek sözel olmayan iletişimin de yeterli, kabul edilir, eşit bir iletişim metodu olduğunu kabul etmeliyiz ve ettirmeliyiz. Yapılan her çalışmanın, paylaşılan her bilginin iletişim erişilebilirliğini gözden geçirerek bunun herkese erişilebilir olmasına önem vermeliyiz. Sözel iletişime geçemeyen ve/veya geçmeyen her kişinin yukarıda bahsedilen haklarına ulaşabilmesi için yolundaki tüm engelleri kaldırmak için hep beraber değişmeliyiz.

Kaynakça

Brady, N. C., Bruce, S., Goldman, A., Erickson, K., Mineo, B., Ogletree, B. T., Paul, D., Ronski, M., Sevcik, R., Siegel, E., Schoonover, J., Snell, M., Sylvester, L., & Wilkinson, K. (2016). Communication services and supports for individuals with severe disabilities: Guidance for assessment and intervention. *American Journal on Intellectual and Developmental Disabilities*, 121(2), 121–138.

Lormen Alfabeti

Cevdet Hıncal

cevdethincal@gmx.de

Sayı: 94, Aralık 2021

Merhaba arkadaşlar.

Bu kısa yazıda, daha önce konu edildi mi bilmiyorum, hem görme hem de işitme engelli insanların dış dünya ile nasıl bağlantı kurabildiklerine kısaca değinmek istedim. Biraz da olsa bu konuda farkındalık oluşturalım diye düşündüm.

Bizler görmüyoruz ve dış dünya ile esas olarak işitme ve dokunma duyularımızı kullanarak bağlantı kuruyoruz, Koku ve tat alma duyularını bunun dışında tutuyorum. Benzer şekilde işitme engelli insanlar esas olarak görme ve dokunma duyularını daha etkin kullanarak hayatı algılıyorlar. Erişilebilirlik koşullarının yerine getirilmemesinden kaynaklanan engelleri bu şekilde aşmaya çalışıyorlar. Ancak hem görme hem de işitme kaybımız varsa, geriye koku alma ve tat alma dışında sadece dokunma duyusu kalıyor. Bunu hayal etmemiz sanıyorum zor.

Yıllar önce birkaç gün işitme kaybı yaşamıştım. Birkaç günlüğüne de olsa bunu yaşamak bana çok zor gelmişti. Anlatması o kadar zor ki... Bu noktada hemen akla gelen elbette çevreyle nasıl iletişim kurulduğu. Sonuçta bu, insanlar için hayati bir önem taşıyor.

“Bu konu nereden aklına geldi?” diye sorabilirsiniz. Birincisi yıllar önce bir başka şehirde gören, az gören ve hiç görmeyenlerin karışık eğitim aldığı meslek okulunda eğitim almıştım. Oradaki kütüphanede bize kabartma ders notları ve ders kasetlerini dağıtan bir hanımefendi vardı. Bazen zamanımız olduğunda uzun sohbetler yapardık. Bir kere bana eşinin hem işitme hem görme engelli olduğundan uzun uzun söz etmişti. İlk kez o zaman bu konuda düşünmüştüm. İkinci olarak da geçenlerde bir arkadaşım bana bir uygulama göndermişti. “Lern (Ormen)” yani

Türkçe ifadesiyle “Lormen.” Anlamı “öğren.” Uygulamayı açıp inceledim. Lormen alfabetini tanıtıyor ve alfabe hakkında geniş bilgi veriyordu.

Peki nedir bu Lormen alfabeti? Bu alfabe bizim Braille alfabeti gibi ama farklı olarak iletişim kurulan kişinin parmak uçlarına bir ya da iki kez dokunarak ya da parmağın iç ya da dış yüzeylerine çekilen kısa ve uzun çizgiler ve bilek ile avuç içine çizilen işaretler...

Birkaç örnek verirsek, mesela sesli harfler parmak uçlarına dokunularak anlatılıyor. Başparmak ucuna bir kez dokunuş ile “a” harfi; işaret parmak ucuna bir dokunuş “e” harfi; orta parmak ucuna bir dokunuş “i” harfi...

Bir örnek yazalım: “Merhaba” yazmak istiyorsak “m” harfi için küçük parmak köküne bir dokunuş, “e” için işaret parmağının ucuna bir dokunuş, “r” için avuç içine birkaç kez dokunuş, “h” için küçük parmağın ortasına kısa bir çizik, “a” için başparmak ucuna bir dokunuş, “b” harfi için işaret parmağın ortasına kısa bir çizik ve sonra yine “a” için başparmak ucuna bir dokunuş.

“Ali” yazmak için yukarıda yazdığım gibi “a” harfi için başparmak ucuna bir dokunuş, “l” harfi için orta parmak ucundan bileğe kadar uzun bir çizgi ve “i” harfi için orta parmak ucuna bir dokunuş. Daha uzun bir kelimeyi yazmaya cesaret edemedim.

1821-1902 yılları arasında yaşamış olan Hieronymus Lorm, sonradan kendi adıyla anılan Lormen alfabetini geliştirmiş. Bunu öncelikle karısı ve kızıyla iletişim kurmak için düşünmüş ama bu yöntemi başkaları ile paylaşmamış. Gerçek adı Heinrich Landesmann olan ve Hieronymus Lorm takma adını kullanan Avusturyalı, aynı zamanda yazar, şair ve gazetecidir. Hastalıkları küçük yaşlarından itibaren peşini bırakmamış, 15 yaşına geldiğinde işitme yetisini

kaybetmiş ve görme yetisi de giderek hızla zayıflamış. 1902'de 81 yaşında beyin kanamasından hayatını kaybetmiş. Ölümünden sonra bu alfabe unutulmaya yüz tutmuş.

Sonraki yıllarda bir İngiliz, karısı ve kızıyla bağlantıya Geçmiş. Onlardan alfabeyi öğrenerek geliştirmiş.

İnsanlık tarihine baktığımızda tanınmış ilk işitme ve görme engelli insan Laura Bridgman. 1829-1889 yılları arasında yaşamış. Doğumundan iki yıl sonra yani iki yaşında bir çocuk iken, görme ve işitme yetisini kaybetmiş. Kısa bir süre sonra da tat ve koku alma duyuları da gitmiş... Bir öğretmenin yardımıyla çok zorlu bir mücadele sonunda Braille alfabesini, daha sonra da işaret dilini öğrenmiş. Ve bir okulda öğretmenlik yaparak hayatını sürdürmüştü. Bridgman'ın çok sevdiği öğrencisi olan Anne S. Macy, sonradan dünyaca ünlü Helen Keller'in öğretmeni olmuş.

Helen Keller, 1880-1968 yılları arasında yaşamış olan dünyaca ünlü Amerikalı yazar ve aktivisttir. Keller de Bridgman gibi on dokuz aylıkken hastalık sonucu görme ve işitme yetisini kaybediyor. İnanılmaz bir mücadele vererek yalnızca ünlü bir yazar değil, aynı zamanda engelli hakları savunucusu oluyor. Ayrıca politik görüşleri ve mücadelesiyle hem Amerika'da hem de dünya çapında etkili kişiliğiyle büyük bir saygınlık kazanıyor. Helen Keller'in kendi yazdığı kitaplar bütün dünyada çok okunan kitaplar arasında. Ayrıca Keller üzerine yazılmış pek çok kitap var. Yine aynı konulu pek çok film bulmak mümkün.

Bu tanınmış insanların dışında adı anılmayan pek çok insanın çabalarıyla bu iletişim ve eğitim yöntemleri günümüze kadar geldi ve geliştirildi. Ancak tekrar başa dönersek, doğumundan ya da küçük yaştan itibaren görme-işitme engelli bir çocuğun eğitimi nasıl olacak, bu konuda Türkiye'deki çalışmalar ne düzeyde, hiçbir fikrim yok. İnternete baktığımda bu konuda pek bir şey bulamadım. Diğer engelliler konusunda olduğu gibi bu alanda da devlet desteği olmaksızın mesafe almak oldukça zor. Avrupa'da bu alanda çok değerli çalışmalar var.

Devlet tarafından finanse edilen okullar, tüm yardımcı araç-gereçler, servisler ve maddi yardımlar... Ülkemizde bu konuda da durum sanırım içler acısı.

İnsanların en doğal ihtiyaçları devletin görevi olduğu halde henüz karşılanmazken, engellilerin ihtiyaçları için gereken desteğin verildiğini düşünmek çok zor. Ancak tam anlamıyla sosyal bir devlete kavuştuğumuzda bu sorunların çözümü mümkün.

Boş Bir Kaseti İşler Gibi Çocuklara Farklılıkları Anlatmak

Nurşen Korkmaz

nsunarkorkmaz@gmail.com

Sayı: 83, Ocak 2021

Geçtiğimiz günlerde nöbetçi eczane ararken sokakta oyun oynayan çocuklara “x marketin nerede olduğunu biliyor musunuz çocuklar” Diye sordum. Eczane ararken niye marketi soruyorsun dediğinizi duyar gibiyim. Hemen söyleyeyim. Nöbetçi eczaneye gitmeden önce telefon ettim ve tarif istedim. Telefonu açan kişi bana hangi otobüse binip hangi durakta inmem gerektiğini söyledi ve x marketin hemen yanındayız demişti. Çocuklardan biri” Abla market şu ilerde, biz sana yardım edelim mi?” Diye sorunca, “Yok çocuklar ben bulurum, siz evinizin yanından uzaklaşmayın. Ne kadar uzaklıkta olduğunu söylemeniz yeter desem de “ Abla market uzak değil. Burası bizim mahallemiz. Sürekli gezdiğimiz yerler dediler ve benimle birlikte yürümeye başladılar. Sonra çocuklardan biri “Abla sen neden tek başına çıktın” Diye sordu. İşte bu soru bana bu yazıyı yazdırdı.

Ne kadar da tanıdık bir cümle değil mi. Eminim çoğunuza defalarca sorulmuştur neden tek başına çıktın, kimsen yok mu senin diye. Bu olayda farklı olan şey sorunun bir yetişkin tarafından değil, çocuk tarafından sorulmuş olması. Çocuk kör birinin tek başına dışarıda gezmesinin, bir yerden bir yere yalnız gitmesinin doğru bir davranış olmadığını sanıyor olmalı. Eğer körsen tek başına dışarıda olmamalısın. Kaybolursun, araba çarpar, düşersin, gideceğin yeri bulamazsın falan filan. Pekiyi bu yaşta bu yargıya nasıl varıyorlar. Doğuştan getirdikleri bir bilgi değil ya. Ebeveynlerinden ya da çevresinden öğrendikleri bir şey olmalı.

Hep denir ya ağaç yaşken eğilir diye. İşte çocuklara ön yargısız oldukları ve boş kaset gibi her bilgiyi almaya açık oldukları dönemde verdiğimiz bilgiler çok önemli. Eğer onlara her bireyin farklı olduğunu, herkesin farklı becerileri olduğunu, herhangi bir işi biz nasıl yapıyorsak başkalarının da aynı şekilde yapmak zorunda olmadığını, her bireyin kendine göre farklı

yöntemlerinin olduğunu, herkesin eşit olduğunu anlatıp öğretebilirsek ne çocukken ne de büyüdüklerinde böyle bir soru sormazlar. Kör birinin beyaz bastonu ile istediği bir yere tek başına gidebileceğini, herhangi biri tarafından koruyup kollanmasının gerekmediğini, herkes kadar sıradan olduğunu, asıl gereksinimin erişilebilirlik olduğunu anlatsak çocuklarımıza. Ama önce büyüklerin yani yetişkinlerin bunu böyle algılaması ve davranışlarına yansıtması gerekir.

Benim oğlumun kör veya başka yeti farkı olan birine böyle bir soru sorduğunu hiç duymadım. Elinde beyaz bastonuyla yürüyen bir köre rastladığında tuhaf bakışlar attığına denk gelmedim. Bu benim oğlumun çok zeki olduğundan veya benim kör bir anne olmamdan kaynaklanmıyor. Ebeveyni kör olduğu halde yeti farkı olan bireylerin başkalarına bağımlı, muhtaç, eksik ve acınası bireyler olduğu yargısına varan çocuklar olduğunu biliyorum. Toplumdaki yetişkin bireylerin, körlerin beyaz bastonları ile her yere tek başına gidebileceğini, önündeki engelleri bastonu ile fark edebileceğini, bastonunun ona kılavuzluk ettiğini, herhangi bir yere giderken kendisi gibi onun da yanında birisinin olmasının bir zorunluluk olmadığını bilincinde olsa ve bunu çocuklarıyla paylaşırsa, o çocuk böyle bir soru da sormaz. Çünkü bilir ki, tek fark gözü yerine bastonunu kullanmasıdır.

Toplum tarafından ötekileştirilmek istemiyorsak, sen tek başına nasıl gelip gideceksin gibi sorulara daha az maruz kalmak, hem eğitim hem de iş yaşamının her alanında yer alabilmek, dışarıda özgürce gezebilmek, yaşamın her alanına eşit, erişilebilir ve engelsiz bir biçimde katılabilmek istiyorsak, çocuklarımıza vereceğimiz eğitime çok önem vermeliyiz. Unutmayalım, ne ekersek onu biçeceğiz.

Kadın Mıyım Engelli Mi?

Gülcan Altun

guleycane@gmail.com

Sayı: 105, Kasım 2022

Bilenler bilir, ben hastalığı sonucu hem kör hem total biriyim. Yeti farkımı çiftlemenin de sonucu olarak bağımsız hareketim dışarı alanlarda sıfır derecesinde. Bu sebeple yirmi bir senedir işe yakınlarımın, çoğu kez babamın desteğiyle gidip geliyorum. Geçtiğimiz günlerden birinde, yazdan kalma ilkbaharı kıskandıracak kadar ferah bir sonbahar sabahında yine işe gidiyorum. Tabii ki yanımda babamla. İçimde aylar önce yaşadığım yoğun bakım tecrübesinin son kalıntılarını da hemen hemen atmış olmanın mutluluğuyla. Kulağımda mp3 çalardan yükselen canım türküler, kafamda düşsel bir dünya....

Bir iki yerde küçücük çıkıntılara takılıp tökezledim. Memleket şartları malum, bilirsiniz. Eee benim yürüyüşüm de manken gibi maşallah. Babam ilk iş olarak ayağımdaki ayakkabılara bakar. Yine öyle yaptı ve başladı söylenmeye. "Yürüyemiyorsun işte. Giyme böyle ayakkabıları." Babamın "kes" diye adlandırdığı, Converse tarzı ayakkabılar vardır. Onlardan giymemi istiyor sürekli. Oysa ayağımdaki ayakkabılar düz taban, çok az topuk yüksekliği olan, çoğu kadının bile tercih etmeyeceği ayakkabılardan. Ben de mecbur olmasam tercih etmem yani. Yok efendim, illa o tarz ayakkabı giyecektim. İki çift ki babam "çit" der, fyi emekliye ayırmıştır kendileri, ayakkabım olacakmış. Birini yolda giyecektim. Ayağımdaki gibi bir çifti de işyerine bırakacaktım. Yol üstü bıraktım huzuru, müziği falan, kavga ediyoruz babamla. Olurdu, olmazdı diye.

"Bir kere o öyle olmuyor" dedim. "Niye olmuyormuş? diye sordu. "Kadınlar öyle bir ayakkabıyı her kıyafetin altına giyemez" dedim. "Kıyafetine göre değiştirmesi gerek" diye ekledim. En son noktayı babam koydu. Ne dese beğenirsiniz: "Sen kadın mısın? Engellisin."

İşyerine gelir gelmez bizimkilere anlattım. Hala gülüyor mesai arkadaşlarım. Artık üyelik formu hazırlarsanız falan, aklınızda olsun. İnsanların cinsiyetini soracak olursanız, bir seçenek daha eklemelisiniz. Kadın, erkek, engelli ve diğer....

6 Şubat Depremlerinin Ardından

Canan Çam Yücel

canancam@gmail.com

Sayı:110, Nisan 2023

Merhaba değerli okurlar. 6 Şubat'ta Kahramanmaraş'ta art arda yaşadığımız iki büyük depremin acısını unutmak mümkün değil. Hala beslenme, barınma, temizlik, sağlık gibi birçok temel ihtiyacın karşılanmasında ciddi sorunlar yaşanmaya devam ediyor. Eğitimi zaten hiç konuşan yok. Hala açılmayan bir sürü okul var. Yani çözülmemiş birçok sorun ortada duruyor. Ancak siyasetçilerimizin önünde çözülmeyi bekleyen tek sorun var ki o da “seçim.”

Tüm bu olan bitenler, siyasetçilerin pek de gündeminde değil gibi duruyor. Bizlerse kilometrelerce uzaklardan “Daha fazla ne yapabiliriz” diye çırpınırken çaresizliğin verdiği derin üzüntüyü içimizde hissetmeye devam ediyoruz. Çünkü bulunduğumuz yerden yapabileceğimizin sınırı var. Ben bu yazıda depremi yaşayan görme engelli çocuklar bakımından süreci biraz değerlendirmek istiyorum. Ne de olsa devletin yeti farklılığı olan bireyleri dikkate alan bir politikasına henüz rastlayamadık. Bu nedenle, depremi yaşayan görme engelli çocuklar açısından deprem sonrası süreçte neler yaşanabileceği konusunda birkaç şeyi kısaca vurgulamak istiyorum.

Deprem herkes için tarifsiz bir afet. Ancak yıkımların fazla olması, afetin felakete dönüşmesine neden oluyor. Yıkılan binalar, parçalanmış yollar, değişen koşullar görme engelli çocuklar bakımından süreci kat kat zorlaştırıyor. Önce çocuğun en güvenli ortamı, en bağımsız olduğu yer, evi kullanılmaz hale geliyor. Hiç bilmediği bir çadırda, hiç bilmediği bir yaşam biçimiyle tanışıyor. Bu görme engelli bir çocuk için sadece evini kaybetmek değil, aynı zamanda bağımsızlığını da yitirmek anlamına geliyor. Çünkü ev içinde güvenle ve bağımsızca hareket eden görme engelli çocuk, birdenbire tanımadığı bir ortamda buluyor kendini. Yaşadığı yer evine hiç benzemiyor, eşyalar bildiği eşyalar değil, bağımsızca oyun oynayacağı odası yok, gidip suyunu içeceği mutfağı yok, elini yıkayacağı banyosu yok, tuvaletini yapacağı tuvaleti yok. Diyebilirsiniz ki “Bu dediklerin, depremi yaşayan tüm çocuklar için geçerli. Ne farkı var diğer çocukların yaşadıklarından?” Evet, diğer çocuklar için de aynı şeyler geçerli ancak görme engellilik söz konusu olduğunda, görme engelli çocuğun en temel becerisi olan bağımsız hareket

becerisi de elinden gitmiş oluyor. Belki çadırın içinde, birkaç kişinin bir arada yaşadığı o küçük alanda bile bir yetişkin desteğine ihtiyaç duyacak hareket etmek için. Ya da diğer çocuklar çadırın dışında akranlarıyla küçük de olsa oyunlar kurarken görme engelli çocuklar tanımadıkları bir ortamda, karmaşık bir düzende yeterince bağımsız olamadıklarından oyunun dışında kalacaklar. Yada belki gönüllü kişilerin çadır kentlerde çocuklara yönelik düzenledikleri etkinliklere katılım gösteremeyecekler, etkinlikler görme engelli çocuklar için de erişilebilir kılınmadığı için.

Bu ve bunun gibi birçok soru işareti kafamda dolaşırken iç sesimi dışa vurmak istedim bu yazımda. Merak ediyorum, acaba ne zaman yeti farklılığı olan çocuklar da akranlarıyla aynı anda eşit fırsatlara sahip olacak? Ne zaman erişilebilirliğin herkes için bir hak olduğu bir gerçek olarak kabul edilecek? Ne zaman tüm çocuklar bu ülkede özgürce gülüp oynayacak?

İnsan hayatının bu kadar ucuz sayılmadığı, her çocuğun eşit fırsatlara sahip olarak büyüdüğü, eşit eğitim olanaklarına kavuşabildiği bir dünyayı düşünüyorum. Hep diyoruz ya, “Hayaller yaklaşmakta olan gerçeklerin gölgeleridir” diye. Umarım hayallerimizin gerçekleşmesi yakındır.

HERKES İÇİN REHBERLİK

Şeyma Büyükurvay

seymaurvay@gmail.com

Sayı: 34, Aralık 2016

EEEH Dergi'deki yazıları ilgiyle takip ediyorum ve fazlaca kişi tarafından takip edildiğini görüyorum. Dergi toplumdaki engellilik algısı, evrensel tasarım ve farkındalıkla ilgili olumlu ve olumsuz pek çok şeyi yansıtarak birçok kişinin zihninde aydınlanmalar ve yeni açılımlar sağlamakta. Ben de, bir okul psikolojik danışmanının engelli öğrenci için ne yapması ve ne yapmaması gerektiği konusundaki yaşantı ve fikirlerimi, yaşama EEEH diyenlerin dergisinde paylaşmak istedim.

Görme engelli bir üniversite öğrencisi olarak eğitim hayatımı gözden geçirdiğimde “okulumdaki psikolojik danışman beni görmezden gelmeseydi...” diye başlayan bir sürü düşünce gelir aklıma. İlköğretim ve lise dönemleri boyunca bana yönelik rehberlik hizmetlerinin yetersizliğini yaşamışım hep. Eğitim süreci içinde rehberlik hizmetleri, öğrencinin gelişmesine ve uyumuna yardım etmeye yöneliktir. Daha genel anlamda rehberlik, bireyin kendini geliştirme sürecinde bireye yapılan profesyonel yardımdır. Bu hizmetlerin yanlış veya yetersiz oluşu da, tüm hayatı etkileyebilir bazen.

Eğer rehberlik hizmetlerinin gereğine inanıyorsak; tüm öğrencilerin rehberlik hizmetlerinden yararlanması gerektiğini de kabul ederiz. Doğal olarak da, rehberlik hizmetlerinin yetersiz kalması durumu tüm öğrencilerin hayatına yansiyabilecek bir yetersizlik olarak karşımıza çıkar. Bir okul psikolojik danışmanının engelli öğrencilere yeterli olabilmesi için engellilik alanında uzmanlaşması gerekmez. Rehberlik ilkelerine sadık kalması yeterli olacaktır.

Prof. Dr. Mehmet Özyürek'in (2000) aktardığına göre: özel eğitim bölümü öğrencilerine "Engelli bireylerin davranışlarını anlamak için onlara özgü psikolojik ilkelere veya ayrı bir psikolojiye gerek var mıdır?" sorusu sorulmuş ve sınıfın tamamı "evet" yanıtını vermiş. Evet, maalesef özel eğitim öğrencileri böyle demiş... Rehberlik, demokratik ve insancıl bir anlayışa dayalıdır. Dolayısıyla rehberlik, tüm öğrenciler içindir ve rehberlikte bireye saygı esastır.

Ben de, herkes için rehberliğin nasıl olabileceğini bazı rehberlik hizmetlerine göre yorumladım. Bu hizmetlerden ilki, bireyin kendini geliştirme sürecinde ihtiyaç duyduğu desteğin yüz yüze verildiği psikolojik danışma. Engelli bir öğrenciyle psikolojik danışma süreci yürütülürken gözatılması gereken temel nokta, her öğrenci için olduğu gibi, kimliktir. Yani her yönüyle kimlik. Elif Emir Öksüz'ün, Terapistim Bile yazısında belirttiği gibi; engellilik bizim kimliğimizin bir parçası, ancak kimliğimiz engellilikten ibaret değil. Engelli bir öğrencinin, tüm sorunlarını engelliliğe bağlamak veya engellilikle ilgili olabilecek konularda engelliliği tamamen göz ardı etmek, en az sarışın bir insanın tüm sorunlarını sarışınlığa bağlamak veya sarışınlığı göz ardı etmek kadar saçma olabilir.

Yani danışmanın, engelliliği kanıksaması, tüm hayatın üzerinde etkili olan temel faktör statüsünden çıkarması gerekir. Her insanın temel özelliği, insan olmasıdır. Engellilik, bu sıralamada oldukça aşağıda yer alabilir. Örneğin; görme engelli birinin engelli olmayan insanlardan tek farkı görmemesidir. Aslında bu tüm toplum için gerekli olan bir bakış açısıdır; engelliliğin mutsuzluk ve acizlik demek olmadığı, fiziksel engellerin sosyal engel olmadığı bir bakış açısı.

İkinci rehberlik hizmeti bir öğrencinin yeni başladığı okula uyum sürecini kolaylaştırmayı amaçlayan oryantasyondur. Herhangi bir işin iyi gitmesinin temelde iki şeye bağlı olduğunu düşünüyorum. İlki, iyi bir başlangıç; diğeri, devamlılık. İyi bir başlangıç için de oryantasyon hizmetleri her öğrenci için önemli. Öncelikle, okulda bir engel grubundan sadece bir

öğrenci dahi bulunsa da, o öğrenci görmezden gelinmemelidir. Okul binasının ve çevrenin tanıtıldığı bir sunumda görmeyen öğrenci için görseller betimlenebilir. Örnek olarak sekizinci sınıftan sonra görme engelliler okulundan engelli olmayan öğrencilerin gittiği okula kayıt yaptıran bir öğrenciyi ele alalım. Engelliler için ayrı okul da ayrı bir konu, ancak, tüm öğrencilerin bir arada olduğu eğitim modelleri için daha çok yol alınmalı gibi. Muhtemelen bu öğrencinin görenlerin arasında dışlanacağı ve görmemesinden dolayı derslerde başarılı olamayacağı gibi kaygıları vardır.

Özgürce hareket ettiği, özgürce çarptığı körler okulundan ayrılmak ona çok zor gelmiştir. Belki beyaz baston kullanmaya yeni yeni başlamıştır, ama dışlanma korkusu onu bundan da eder. Erişilebilirliğin sağlanması ve sosyal engellerin kaldırılması bu sorunları çözecektir, ancak bunlar birer süreçtir ve oryantasyon aşamasında bazı girişimlerde bulunulabilir. Örneğin öğrenci sınıflardaki yazı tahtasını ve kitaplardaki yazıları göremiyorsa, sınavlarını görerek yapamıyorsa bunlar onun için büyük bir kaygı kaynağıdır. Her öğretmenle görüşülerek tahtayı kullanırken aynı zamanda seslendirme yapması sağlanabileceği; derste kullanılan kaynakların görmeyen öğrenci için önceden büyük puntolu, elektronik veya kabartma yazılı olarak tedarik edilebileceği, sınavları için de farklı yöntemlerin var olduğu söylenerek böyle sorunlar için birçok çözüm bulunabileceği anlatılır. Böyle küçük yöntemlerle hem öğrencinin kaygısı azalır, hem de herkes için eğitime daha çok yaklaşılır.

Engelli öğrencilerle engelli olmayan öğrencilerin kaynaşması da, sosyal engellerin kaldırılmasıyla hem engelli, hem de engelli olmayan öğrencilere katkı sağlayacaktır. Bu iletişimi sağlamak için dönemin başında engelli ve engelli olmayan öğrencilerin beraber katılabileceği yarışmalar düzenlenebilir. Bu yarışmalarda, bireylerin değil grupların yarışması tercih edilmelidir ki, öğrenciler arasında arkadaşlık ve ortaklık bilinci oluşabilsin.

Önyargı, acıma ve küçümseme gibi sorunların önüne geçmenin yolu tanımadır. Engelli olmayan öğrencilere, engellilik ve engelli bireylerin işlerini nasıl hallettikleriyle ilgili tanıtımlar yapılmalıdır. Engellilerin de herkes gibi yaşamını sürdürdüğü, ancak bazı durumlarda farklı yöntemler veya araçlar kullandığı anlatılarak bunlara örnekler verilebilir. Kısacası: engelliler üzerinden şükürün doruklarına varmanın ve sürekli yardım etmek isteyen iyilik meleği hallerinin getirdiği sınıflayıcı ve etiketleyici hiçbir eylemde bulunulmamalıdır. Böylece hoşgörü içinde bütüncül bir yapı hedeflenir.

Böyle bir yapıda da, ihtiyaç duyan kişilere zaten yardım edilir.

Diğer bir rehberlik hizmeti, öğrencinin ihtiyaç duyduğu her türlü bilgiyi onun yararlanmasına sunabilmek için yapılan çalışmaları kapsayan, bilgi toplama ve yayma hizmetidir. Okuldaki ve çevredeki eğitsel ve sosyal etkinlikler, ders çalışma yöntemleri, mevcut merkezi sınav sistemleri, üst eğitim kurumları gibi konular hakkında bilgi toplama ve yayma hizmeti yürütülür. Bu hizmetlerden engelli öğrenciler de yararlanabilir elbette, ama farklı şeyler de yapmak gerek. Örneğin, azıcık gören bir öğrenci yıllarca zorluklar içinde okuma yapmaya çalışır, okuma hızı yavaş olduğu için kitap okuyamaz ve sınavları yetiştirmekte güçlükler çeker. Ama kimse ona teknolojiyi kullanarak daha rahat edeceğini söylemez. Oysa psikolojik danışman bilgi sahibi olsa ve öğrenciyi yönlendirse buna benzer pek çok sorun ortadan kalkacaktır. Kendini bu konuda mağdur hisseden biri olarak ben, “sesli kitap” imkânından lisede haberdar olabildim. Ekran okuyucu programları kullanarak kitap okumaya başlamam da üniversitenin ilk yılını buldu. Bu imkânlardan daha erken yararlanabilseydim, hayatımda neler değişirdi kestiremiyorum. Ama arkadaşlarım istedikleri kadar kitap okuyabilecek özgürlüğe sahipken ben değildim, hem de bir sürü imkân olduğu halde...

Değinmek istediğim son rehberlik hizmeti, belki de en popüler olanı, öğrencinin ilgi, yetenek ve başarısına göre bir üst eğitim kurumuna yerleşmesine veya meslek seçimine yardımcı olmayı amaçlayan yöneltme ve yerleştirme hizmeti. Burada önemli olan: tercih yaparken öğrencinin engeline göre değil; ilgi, yetenek ve başarısına göre tercih yapmasını sağlayabilmek.

Engelli öğrencilerin okul tercihlerini sınırlandıran bir etken, aile ile aynı şehirde olmak bana göre. Örneğin lise veya üniversite tercihi yapan öğrenciye, gidip gelmesi kolay olsun diye evine yakın bir okul önermek; onun başarısını ve hedeflerini görmezden gelmektir. Engelli olmayan bir öğrenciye hangi uzaklıkta bir okul öneriliyorsa, engelli öğrenciye de o uzaklıkta bir okul önerilebilir. Hayatta insanın kendi kendine yetebilmesi ve kendi yolunu seçebilmesi kadar güzel bir şey olduğunu sanmıyorum. Engelli öğrenci, ailesinin yanında okuyacaksa bile; bu kendi isteğiyle olmalıdır. Başka bir şehirde, tek başına yapamayacağı düşünüldüğü için değil...

Engelli öğrencilerin tercihlerini sınırlandıran diğer etken de: engelli için uygun meslek arayışı. Her öğrenci, kendi imkân ve istekleri doğrultusunda bir bölüm seçmelidir. Öğrenciye engelinden dolayı hem okurken hem de çalışırken zorlanmayacağı bir bölüm önerme çabası, son derece anlamsız ve önyargı yüklü bir çaba. Amaç rahat bir meslek bulmak değil, mesleki eğitimin erişilebilir hale getirilmesi olmalıdır. Mesela, hukuk okumak isteyen görme engelli bir öğrenciye; “Görenler bile okurken ve çalışırken zorlanıyor, bence sen öğretmenlik falan tercih et.” denmesi, hukuk okumak istediği halde bundan vazgeçmesine, vazgeçtikten sonra hukuk yerine tercih ettiği bölümde okuduğu ve çalıştığı süre boyunca yıllarca bundan pişmanlık duymasına veya bu öneriye rağmen hukuk tercih edip karşılaştığı ilk sorunda “Bana demişlerdi.” düşüncesiyle vazgeçmesine neden olabilir.

İnsanlar arasındaki tüm farklılıklar sayesinde sosyal engellerin aşıldığı ve farklılıkların yaşamın bir parçası olmaktan da öte, yaşamın ta kendisi olduğunun anlaşıldığı engelsiz bir gelecek dileğiyle...

Kaynakça:

Özgüven, M. (2000). Engellilere Yönelik Tutumların Değiştirilmesi. Kök Yayıncılık.

Beni Anlayacaklarmış!

Ecrinnur AYTEKİN

ecrinnuraytekin50@gmail.com

Sayı: 114, Ağustos 2023

Merhabalar. Yaşadığım bir şiir olayıyla tekrar geldim sizlere. Yine bir programda şiir okuyacaktım. Programın yapılacağı yere gittiğimizde, tam olarak bilmediğim bir olay olmuş. Şiir okumama dakikalar kala, içerisinde ailemden birinin de bulunduğu birkaç kişi bana: “Şiiri okuduktan sonra sahneden inmeden “Sizlerden bir şey rica ediyorum. Birkaç saniye gözlerinizi kapatıp beni anlamanızı istiyorum” de” dediler. Bunu neden yapmamı istediklerini söyleme tenezzülünde bile bulunmadılar.

Gözlerini kapatarak mı anlayacaklarmış beni? Benim kör olduğum için anlaşılmaya ve bana acınmasına ihtiyacım yok. Bir tek ben farkındayım bunun. Neymiş? “Olaya sebep olanlar sorgulanmış!”

Olaydan haberim yok. Bana söylenme gereğinde bile bulunulmamış. Olaya sebep olanların sorgulanıp sorgulanmaması benim umurumda bile değil. Neymiş, “Gözlerinizi kapatıp beni anlamanızı istiyorum” diyecekmişim!

Neden? Çünkü ben körüm, bana zaten acınıyor. Küçük düşmüşüm, uygulanan muamele beni rahatsız etmiş, umurunuzda bile değil. Çünkü siz büyüksünüz! Siz hep haklısınız! Kusura bakmayın ama öyle bir şey yok. Burada sözüm büyük olmalarına değil, yaptıklarında haklılık payı olmadığına. “Normal” olarak sınıflandırdıklarınızdan değiliz diye bizi her yerde acındırabilme ve küçük düşürebilme özgürlüğüne sahip değilsiniz. Gidin kendi olaylarınızı kendiniz çözün.

Yaptığımız faaliyetlerin burnumuzdan getirilmediği; eşit, erişilebilir, engelsiz bir hayat dileğiyle...

Bir Gezi yazısı: Amasra

İlgın Aydınoglu

ilginayd85@gmail.com

Sayı: 113, Temmuz 2023

9-11 Haziran tarihleri arasında uzun zamandır gitmek istediğimiz Amasra'daydık eşim Fatoş'la. Amasra, Batı Karadeniz'in ufak bir sahil kasabası. Tarihi çok eskilere dayanıyor aslında. İnternette yaptığım kısa bir araştırmaya göre Amasra'nın tarihi milattan önceye kadar dayanıyor. Amasra, İyonlardan Bizans'a, Cenevizlilerden Osmanlı'ya kadar birçok medeniyeti görmüş. Nüfusu 2020 yılında yaklaşık 6000 olan Amasra, daha çok orman ve koylarıyla dikkat çekiyor.

Biz, merkezdeki öğretmenevinde konakladık. Burada yer bulmak çok zor. Rezervasyon için çok önceden harekete geçmeniz gerekiyor. Otellerin fiyatları ise ne aradığınıza göre değişiyor. Benim baktığım otelin fiyatları gecelik 1000 lira civarındaydı. Oteller için yine erken davranmanız gerekiyor.

Amasra özellikle Haziran-Ekim ayları arasında popüler bir kasaba. Biz İstanbul'dan otobüsle geldik. Yaklaşık dokuz saat sürüyor yol. Sefer sayısı da çok fazla değil. Dolayısıyla Amasra planınız varsa hem ulaşım hem de konaklamayı çok önceden planlamanız gerekiyor.

İstanbul'dan Amasra'ya gelince cennete gelmiş gibi hissettik kendimizi. Temiz hava, kibar ve az insan ve diğer güzellikler...

Güzel bir kahvaltıdan sonra tekne gezisine çıktık. Tekne gezisi kesinlikle kaçırılmaması gereken bir etkinlik. Yaklaşık 25 kişilik bir tekne ile 45 dakikalık bir yolculuğa çıkıyorsunuz. Amasra açıklarını, dağları, Tavşan Adası'nı, koyları içeren bu keyifli turda bizimle beraber öğretmenleri tarafından getirilen yaklaşık 15 ilkokul çağındaki çocuk da eşlik etti. Böyle olunca ekstra keyifli oldu yolculuk.

Tekneye giriş körler için tehlikeli, tekerlekli sandalye kullananlar için imkansız. Ama bu erişilemezliğe rağmen belediye, engelli bireylerden tur için ücret almıyor. Tekne turu boyunca herhangi bir anlatım yok. Biz akıllı telefonumuzdaki Danış uygulamasıyla profesyonel betimleme desteği aldık. Bu sayede tur bizim için erişilebilir hale geldi.

Turdan sonra Çekiciler Çarşısı'nı gezdik. Burası aklınıza gelebilecek birçok şeyin ahşabının yapılarak satıldığı bir açık çarşı. Sıkılmadan saatlerce vakit geçirebiliyorsunuz. Fiyatlar uygun sayılır. Buradan alışveriş yapacaksanız yanınızda nakit para bulundurmaya dikkat edin.

Sonra deniz kenarında taptaze balık ve mezelerle bir akşam yemeği...

Amasra'da gece yürümek de çok kolay ve güvenli. Az araba var ve yayalara çok saygılılar. Üç gün boyunca tek bir korna sesi bile duymadık.

Ertesi gün Amasra'nın Boztepe mevkiinde yer alan "Ağlayan Ağaç" diye belirtilen yere gittik. Bu ağaç, Mayıs ve Haziran aylarında denizden gelen rüzgar sonucunda yapraklarının nemlenmesi ve bu nemin gövdesinden akması durumundan dolayı bu şekilde isimlendirilmiş. Biz gittiğimizde kuruydu. Bence bu yerin esas özelliği tepedeki çay bahçesi. Muhteşem manzaraya karşı çay ve limonata yudumlamak oldukça keyifli. Oturdukça oturmak istiyorsunuz. Ancak yoğun tur kabilelerinden dolayı buraya sabah erken gelmenizi öneririz. Bu şekilde daha keyif alacaksınız. Öğlen saatlerinden sonra gelen tur kalabalığı keyfinizi azaltabilir.

Boztepe'ye çıkarken Kemere Köprüsü'nden geçiyorsunuz. Bu köprü de tarihi bir yapı. Üzerinde bol bol fotoğraf çektirebilirsiniz manzaraya karşı. Kemere Köprüsü'nden Boztepe'ye tırmanırken yanından geçtiğimiz, denizi ve ağaçları ayakları altında olan ev ve yalılarda da gözümüz kalmadı değil!

Amasra'nın diğer çarşısını da kolayca gezebilirsiniz. Burada butikler, restoranlar, deniz kenarındaki park ve çay bahçeleri vakit geçirmek için birebir.

Amasra'nın tam merkezinde ise, buralı olan ve geçtiğimiz yıllarda hayatını kaybeden şarkıcı Barış Akarsu'nun adının verildiği ve heykelinin de olduğu Barış Akarsu Kültür Parkı var. Bu, büyük bir park ve denize sıfır banklar var. Sokak müzisyenleri size hoş ezgiler sunuyor.

Amasra'nın yolları genellikle Arnavut kaldırımı. Bastonla tarama yapmak kolay değil bu yüzden. Ve baston ucunuz da kolay yıpranabilir. Ayrıca bu yollarda ve kaldırımlarda yürümek tekerlekli sandalyeler için zorlayıcı olabilir.

Biz gitmedik ama Amasra'nın birçok koyu da var. Çakraz, İnkumu, Karasu bunların en bilinen ve iyileri. Amasra merkezden buralara dolmuşlar kalkıyormuş.

Son olarak yemek mekan tavsiyelerimi yazayım:

Kahvaltı için terminale yakın olan Türkan Abla'nın Yeri'ni, akşam balık için Canlı Balık Mustafa Amca'yı kesinlikle öneriyoruz. Buradaki fiyatlar İstanbul'la kıyaslanınca gayet makul. İnternette daha birçok yemek mekanına ulaşabilirsiniz. Benim araştırmamda da bu mekanları görmüştüm ve bu yüzden tercih ettik. İyi ki de etmişiz.

Fatoş'la uzun bir yolculuğun ardından, gece İstanbul'a dönüp de otogarda taksi bulamayınca Amasra'nın kıymetini ve güzelliğini bir kere daha hatırlayarak içimizi çektik.

Yeni gezi yazılarında görüşmek üzere.